

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Stockholms tingsrätts, miljödomstolen, dom den 11 november 2004 i mål nr M 404-99, se bilaga A

KLAGANDE OCH MOTPART

Vindkompaniet Svenska AB, 556423-8599, Box 45, 380 62 Mörbylånga

Ombud

Advokaten Björn Goldman, Stora Nygatan 38, 211 37 Malmö

KLAGANDE

1. Gösta Bengtsson, Apelgatan 19, 621 49 Visby
2. Inger Ekelund, Banvällsvägen 1, 620 20 Klintehamn
3. Karin Hallgren, Nygårds Västerhejde, 621 48 Visby
4. Ingrid Hägg, Sörennorrbysgatan 11, 621 58 Visby
5. Robert Lindberg, Källgårds Stenkumla, 621 95 Visby
6. Rune Nilsson, Skåls Näs, 620 11 Havdhem
7. Jonas Westberg, St Sigleifs Näs, 620 11 Havdhem

Ombud för 1-7

Jur.kand. Ewa Bergwall, Juristfirman Bergwall, Tegnerlunden 3, 103 69 Stockholm

SAKEN

Tillstånd till vindkraftsanläggning

MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

A. Miljööverdomstolen avslår Vindkompaniet Svenska AB:s yrkande om avvisning.

B. Miljööverdomstolen ändrar miljödomstolens domslut endast beträffande villkoren 2 och 4, vilka skall ha följande lydelse.

2. För de undersökningar som bolaget enligt punkten 1 i regeringsbeslutet skall bekosta skall följande gälla beträffande begränsning av bolagets ekonomiska insatser. Bolaget skall intill ett belopp om 1,5 miljoner kr i 2003 års prisnivå utföra undersökningar av gruppstationens påverkan på fiske, fisk och marint liv i övrigt samt intill ett belopp om 0,5 miljoner kr i 2003 års prisnivå utföra undersökningar på gruppstationens påverkan på fågelliv.

Dok.Id 616798

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2290 103 17 Stockholm	Birger Jarls Torg 2	08-700 34 00 E-post: svea.hovratt@dom.se www.svea.se	08-21 93 27	måndag – fredag 09:00-11:30 12:30-15:00

4. Den ekvivalenta ljudnivån på grund av buller från vindkraftsanläggningen får vid bostadshus inte överstiga 40 dB(A) räknat som riktvärde*.

* Med riktvärde avses ett värde som, om det överskrids, innebär skyldighet för tillståndshavaren att vidta sådana åtgärder att värdet kan innehållas.

YRKANDEN M.M. I MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Vindkompaniet Svenska AB (bolaget) har yrkat att Miljööverdomstolen skall ändra miljödomstolens domslut dels på så sätt att bolagets skyldighet enligt villkor 2 att utföra undersökningar angående fågellivet skall gälla intill ett belopp om 0,5 miljoner kr i 2003 års prinsnivå, dels på så sätt att villkor 4 ges följande lydelse. Den ekvivalenta bullemnivån från vindkraftsanläggningen får vid närmaste bostadshus inte överstiga 40 dB(A) räknat som riktvärde.

Gösta Bengtsson, Inger Ekelund, Karin Hallgren, Ingrid Hägg, Robert Lindberg, Rune Nilsson och Jonas Westberg (Gösta Bengtsson och medparter) har yrkat att Miljööverdomstolen skall ogilla bolagets ansökan om tillstånd.

Bolaget har yrkat att Gösta Bengtssons och medparterns överklagande skall avvisas på den grunden att Gösta Bengtsson och medparter inte är sakägare i den bemärkelsen att de äger rätt att föra talan mot miljödomstolens dom

Part har bestritt motparts yrkande.

UTVECKLING AV TALAN I MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Bolaget

Villkor 2 (Fågelliv)

Bolaget har i samråd med Gotlands kommun och Länsstyrelsen i Gotlands län upprättat ett sådant program för undersökning av vindkraftsanläggningens påverkan på fågellivet som avses i punkten 1 i regeringsbeslutet om tillåtlighet. Kostnaden för genomförande av programmet, som har godkänts av länsstyrelsen, kommer inte att överstiga 500 000 kr.

Villkor 4 (Buller)

Bolaget anser inte att det är rimligt att riktvärdet 40 dBA ska gälla i alla strandområden. I de närmaste strandområdena finns – inom 500 meters avstånd – över 50 vindkraftverk på Näsudden. Vindkraftljud har vid dessa områden en stor inverkan på naturupplevelsen. Endast om de befintliga vindkraftverken nedmonteras och inte ersätts skulle det finnas en chans till ökad naturupplevelse. Hela Näsudden är för övrigt utpekad som område för storskalig vindkraftutbyggnad i den kommunala översiktsplanen.

Bostäder samt rekreationsytor i bostäders grannskap finns vid Stora och Lilla Siglajvs, vid ett antal fritidshus på stranden omedelbart norr om Näsuddens västra spets, samt i Nisseviken. Det finns landbaserade vindkraftverk på ett avstånd av ca 500 m från Stora Siglajvs. Ljudet från den aktuella vindkraftsanläggningen beräknas bli mer än 15 dB lägre än ljudet från de landbaserade vindkraftverken. Ljudbidraget från den havsbaserade vindkraftsanläggningen blir således försumbart. Närmaste område som detaljplanelagts för fritidsbebyggelse finns i Nisseviken på ett avstånd av ca 4 km från anläggningen.

De aggregat som planeras avger inga hörbara tonkomponenter enligt leverantören. Vindkraftverk avger inte heller ofta återkommande impulser. S.k. sårlyd kommer inte att

kunna uppfattas. Det är härvid väsentligt att konstatera att det i området finns över 100 vindkraftsanläggningar inom en mycket begränsad yta.

Av bullerutredningen framgår bl.a. att det mot bakgrund av de specifika förutsättningarna vid Klasården inte föreligger risk för bullerstörningar från vindkraftsanläggningen, utom under mycket osannolika förhållanden.

Det meddelade villkoret medför tillämpningssvårigheter. Det är vagt formulerat och det saknas därför riktlinjer för hur mätningarna skall utföras.

Gösta Bengtsson och medparter

Ofullständig miljökonsekvensbeskrivning

Miljökonsekvensbeskrivningen (MKB) saknar underlag för att bedöma lokaliseringsfrågan, främst verksamhetens påverkan på landskapsbilden samt bullerproblematiken. MKB:n bör därför kompletteras med ytterligare bullerutredningar samt utredning som visar hur verksamheten påverkar de närboende/sakägarna.

Riksintresseområde för natur- och kulturvård

Gotland utgör i sin helhet ett riksintresseområde för natur- och kulturvård. Exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön får sålunda endast komma till stånd om det inte möter något hinder enligt 4 kap. 2-8 §§ miljöbalken och det kan ske på ett sådant sätt att det inte påtagligt skadar områdenas natur- och kulturvärden.

Påverkan på landskapsbilden samt buller

Vindkraftverken kommer att medföra en visuell påverkan på landskapsbilden och för omgivningen. Vidare är risken överhängande att bullerbilden förändras drastiskt i och med parkens tillkomst.

Livskvaliteten och möjligheten till rekreation vid vistelse på fritidsfastigheterna försämras. De boende i det berörda området omgärdas av vindkraftverk och den enda obrutna utsikten är den ut mot havet - vilket för övrigt även utgör den mest värdefulla för kustnära fastigheter.

Bullerstörningar får, enligt nu gällande regelverk, inte överstiga 40 dB(A). Mätningar skall alltid ske vid husvägg. Av vindkraftutredningen SOU 1999:75 "Rätt plats för vindkraften" framgår att de riktvärden för buller som tillämpas för vindkraftverk är de av Naturvårdsverket angivna värdena för industribuller nattetid vilka motsvaras av riktvärdet 40 dB(A) vid bostäder, vårdbyggnader m.m. och 35 dB(A) vid planlagd fritidsbebyggelse eller planlagt område för rörligt friluftsliv med naturupplevelser.

Det är ett sedan länge känt fenomen att ljud färdas bättre över vatten än över land. Man kan således förvänta sig att bullret från vindkraftverken kommer att påverka de kustnära fastigheterna i större grad än om vindkraftverken hade befunnit sig på land.

REMISSYTTRANDE I MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Länsstyrelsen Gotlands län

Villkor 2 (Fågelliv)

Länsstyrelsen, som har godkänt programmet för undersökningar av fågellivet, godtar att villkor 2 ändras i enlighet med bolagets yrkande.

Villkor 4 (Buller)

Länsstyrelsen anser att målsättningen bör vara att bostadsfastigheter, i synnerhet i annars relativt ostörda naturområden med höga kvaliteter med avseende på natur- och kulturvärden, friluftsliv och rekreation, inte ska störas av vindkraftgenererat buller överstigande 40 dB(A), avseende hela dygnet. Att Näsudden utpekats som riksintresse för vindkraft måste dock innebära att högre buller inom detta område, och möjligen i anslutningen till det, kan få förekomma.

Tre tidigare tillståndsprövade grupper på Näsudden har bullerbegränsande villkor för sina tillstånd om 40 dB(A) vid bostäder som riktvärde (mätt vid en vindhastighet på 8 m/s vid 10 meters höjd), utom i ett fall avseende en preciserad bostad belägen inom (numera) riksintresseområdet för vindkraft, där buller får uppgå till 45 dB(A).

Ett villkor för bullerbegränsning bör finnas och formuleras så att det kan kontrolleras. Den samlade störningen bör inte överstiga 40 dB(A) vid bostäder.

Vid höga bullernivåer vid bostäder måste tillsynsmyndigheten ha stöd för mot vilken verksamhetsutövare (vilka verk) föreläggande om åtgärder ska riktas. Länsstyrelsen vill framföra som mest ändamålsenligt att buller regleras och kontrolleras vid närmsta bebyggda fastigheter/bostäder. Eftersom tillstånd gällande andra verk i området är reglerade i enlighet med denna formulering, möjliggör det samordnad kontroll av störningar från olika verk/grupper i området om samma kontrollpunkter används.

Det är uppenbart att det råder viss osäkerhet i vilka metoder som ska användas för bullerberäkningar avseende anläggningar till havs. För att tydliggöra varje anläggnings ansvar för sin del av bullret kan villkoret behöva uppskjutas under en prövotid, under vilken anläggningen uppförs och bullermätningar utförs vid olika vindförhållanden. Under tiden bör i så fall buller provisoriskt begränsas till 40 dB(A) som riktvärde vid närmsta bostäder.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden i Gotlands kommun

Villkor 4 (Buller)

De havsbaserade vindkraftverken beräknas ge en årsekvivalent ljudnivå på högst 24 dB(A) vid närmaste område på land vid Vaktården. Detta bidrag har bedömts som helt marginellt vid bostäder.

Ur tillsynsmyndighetens perspektiv bedöms villkoret otydligt formulerat. Hur definieras och avgränsas "inom närmaste strandområden"? Ingår det detaljplanelagda fritidshusområdet Nisseviken i begreppet? Osäkerhet råder även vad som åsyftas med miljödomstolens i domskälen angivna "de lägre bullervärden som gäller för fritidsbebyggelse och

friluftsliv". För att kunna följa upp bullervillkoret behöver en eller flera mätplatser preciseras redan i villkoret. Det är också något oklart huruvida riktvärdet i bullervillkoret avser bullerbidraget från Klasården eller om det även inkluderar buller från närliggande vindkraftanläggningar på land. Bolagets yrkande i denna del bör således bifallas.

Naturvårdsverket

Riktvärden för externt industribuller bör inte tillämpas i ärendet. Eftersom det är fråga om bullerpåverkan vid bostäder bör istället riktvärdet 40 dB (A) tillämpas. Villkor 4 bör därför ha följande lydelse:

Den ekvivalenta bullemnivån vid närmaste bostad får inte överstiga 40 dB(A) räknat som riktvärde. Värdet skall beräknas som frifältsvärde och gälla den planerade anläggningen inklusive samtliga verk inom påverkansområdet.

Vid prövning av vindkraftsanläggningar har nattvärdet 40 dB(A) vid bostäder blivit en väl etablerad praxis och tillämpas nu av de flesta miljöprövningsdelegationer som riktvärde för hela dygnet. Frågan har varit uppe till prövning i mål vid Miljööverdomstolen (jfr t. ex. nr M8782-99 och M9282-02).

Vid en bedömning av ljudstörningar från vindkraftverk bör även kumulativa effekter beaktas. Bedömningen i det aktuella fallet bör därför omfatta samtliga verk inom påverkansområdet, d.v.s. även de befintliga verken på land. Riktvärdena bör avse de högsta ljudnivåer som uppkommer vid hela anläggningen, inklusive närliggande anläggningar. Att ljudstörningen från de befintliga verken i de flesta fall överskrider ljudet från den planerade anläggningen legitimerar inte att en högre ljudnivå skulle kunna accepteras från den nya anläggningen. Det är den totala bullemnivån från samtliga vindkraftverk i området som bör utgöra ramarna för tillståndsprövningen. Detta innebär att den uttagna effekten från verken kan behöva modifieras för att detta värde ska kunna innehållas.

För friluftsområden som utpekats i översiktsplan eller andra områden som nyttjas mer frekvent för friluftsliv och där naturupplevelsen är en viktig faktor och där låg bullemnivå utgör en särskild kvalitet bör generellt en låg bullemnivå eftersträvas. Därför överväger Naturvårdsverket ett riktvärde på 35 dB(A) för dessa områden.

Strandområdet vid Näsudden är av riksintresse för friluftslivet både enligt 3 kap. 6 § och enligt 4 kap. 2 § miljöbalken. Näsudden är också av Energimyndigheten utpekad som riksintresse för vindkraft enligt 3 kap. 8 § miljöbalken. Det aktuella strandområdet utnyttjas till viss grad för friluftsliv, men området är redan ianspråktaget för vindkraft och ljudmiljön är därför redan starkt påverkad. Enligt Naturvårdsverkets mening finns därför ingen anledning att just i detta område ange något särskilt riktvärde för buller i strandområdet.

Boverket

Erfarenheterna av buller från vindkraftsanläggningar till havs ännu är begränsade. Det har dock framkommit att ljud under vissa väderförhållanden kan spridas mycket långt till havs. Miljödomstolen anger som villkor att "Den ekvivalenta bullernivån inom närmaste strandområde får inte överstiga 40 dB (A) räknat som riktvärde". Någon närmare motivering om varför domstolen valt att ställa detta villkor inom närmaste strandområde framgår inte. Det är även oklart om bullernivån endast avser bidraget från den aktuella vindkraftsanläggningen eller är summan av buller från alla vindkraftsanläggningar som kan påverka nivån. Enligt Boverkets uppfattning bör bullervillkoren utgå från vad som är rimligt med hänsyn till de närmast boende men inte omfatta bullerkrav som i övrigt kan minska sannolikheten för att en anläggning ska kunna drivas på ett ekonomiskt rimligt sätt. Detta eftersom det aktuella havsområdet är planerat för att hysa en vindkraftsanläggning.

Energimyndigheten

Villkor 2 (Fågelliv)

Myndigheten tillstyrker bolagets yrkande.

Villkor 4 (Buller)

Energimyndigheten stöder bolagets inställning att kraven på ljudpåverkan inte behöver gälla vid "närmaste strandområde". Därför behövs inte striktare villkor än vad som normalt tillämpas.

Enligt Energimyndighetens bedömning ska ljud från Klasårdens vindkraftpark inte bli ett problem om ljudemissionen är sådan som beräkningarna visar.

Denna uppfattning styrks ytterligare dels av att större delen av närmaste landområde innanför Klasården (Näsudden) är utpekad av Energimyndigheten som av riksintresse för vindkraft enligt miljöbalken 3 kap. 8 § och dels av att Gotlands kommuns plan för "Vindkraft på södra Gotland - tillägg till OP Vision Gotland 2010" anger att större delen av strandområdet intill Klasården är planerat för vindkraftutbyggnad. Villkor och formuleringar som "I stället bör de lägre bullervärden som gäller fritidsbebyggelse och rörligt friluftsliv gälla inom närmaste strandområden" är därmed omotiverade.

Socialstyrelsen

Villkor 4 (Buller)

Socialstyrelsen anser att villkor 4 bör utformas så att den sammanlagrade ekvivalenta ljudnivån, från samtliga vindkraftverk i området, inom närmaste strandområde inte får överstiga 40 dB(A) räknat som riktvärde.

Bolaget har utfört ljudberäkningar av vilka framgår "att berörda fastigheter redan idag utsätts för ljudnivåer över 40 dB(A) från de befintliga vindkraftverken". Detta visar på hur viktigt det är att noggrant beräkna vilken den totala ljudnivån kommer att bli när den nya vindkraftsanläggningen tas i drift. Enligt en rapport från avdelningen för Miljömedicin vid Göteborgs universitet [Störningar från vindkraft, rapport 1: 2002] ökar antalet störda

med stigande ljudnivåer. I rapporten står att "bland dem som exponerades för ljudnivån 37,5-40,0 dBA var 28 procent ganska mycket eller mycket störda av buller vid vistelse utomhus. Andelen mycket störda var 20 procent. Angiven störning var högre än vad som kunde förväntas vid jämförelse med vad som är känt från andra bullerkällor som trafikbuller, där ca 5-15 procent mycket störda brukar rapporteras vid en utomhusnivå motsvarande 55 dB LAeq [Miederna 1998]".

Vidare framgår det att "tillskottet från den planerade anläggningen kommer att bli högst 0,2 dB". En höjning av ljudnivån med 0,2 dB kan inte uppfattas av örat. I meningen där efter står att man "vid beräkningen inte haft möjlighet att beakta reflexionen vid vattenytan". Vi anser att det är viktigt att beakta att ljud sprids på olika sätt över olika typer av ytor. Det bör därför framgå om, och i så fall hur, reflexionen kan påverka ljudnivån.

Det nämns i dokumenten att ljudet från vindkraftverken kommer att maskeras av andra naturliga ljud i området, som t.ex. vågor. Eftersom det inte finns tillräcklig kunskap om bullerstörningar från vindkraftverk minskar om ljudet delvis maskeras, bör man i nuläget bortse från detta.

Av överklagandet framgår att det i området finns över 100 vindkraftanläggningar inom en begränsad yta. Detta visar ytterligare på hur viktigt det är att noggrant beräkna vilken den totala ljudnivån, från både befintliga och nya verk, kommer att bli.

Baserat på det material som Socialstyrelsen haft tillgång till, bedömer vi att det inte finns tillräckligt med underlag för att bedöma vilken den totala ljudnivån kommer att bli i området. Innan en nyetablering tillåts bör alltid en noggrann beräkning av ljudnivån för den planerade vindkraftanläggningen göras. Det bör också göras en mätning, alternativt en beräkning, av nuvarande ljudnivåer i området. Detta eftersom det är den totala ljudnivån, från samliga verk i området, som är det intressanta ur störningssynpunkt. Det är viktigt att undvika risk för störningar för människor som bor och vistas i området.

MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Gösta Bengtsson och medparter har bostäder som är belägna vid strandområdet på ett avstånd av omkring 2,5 km från vindkraftsanläggningen. Risken för att de kan drabbas av olägenheter av i vart fall buller från anläggningen kan inte anses vara helt obetydlig. De har då rätt att klaga på miljödomstolens dom. Yrkandet om avvisning skall därmed avslås.

Gösta Bengtssons och medparter har yrkat att bolagets ansökan om tillstånd skall ogillas. Förhållandet är emellertid det att regeringen i beslut den 3 juni 2004 tillåtit anläggningen. Frågan om anläggningen skall få komma till stånd är därmed inte en fråga som är föremål för Miljööverdomstolens prövning.

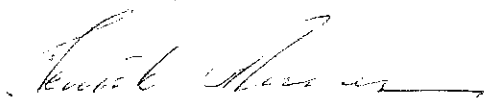

När det gäller frågan om undersökningar av påverkan på fågellivet har länsstyrelsen godkänt ett program för vilket kostnaden uppgår till högst 500 000 kr. Med hänsyn härtill bör bolagets yrkande i denna del bifallas.

I fråga om bullervillkoret har bolaget yrkat att detta skall ändras så att värdet 40 dB(A) skall gälla vid närmaste bostadshus och enbart avse buller från den sökta anläggningen. En ljudnivå på bullret från en vindkraftsanläggning på högst 40 dB (A) har ansetts vara acceptabelt vid en bostad även nattetid. Det har också blivit praxis i mål om tillstånd till vindkraftverk att detta värde skall gälla dygnet runt som riktvärde. När det gäller den sökta anläggningen visar företagna utredningar att tillskottet av buller vid närmaste bostäder torde bli mycket litet även med beaktande av den reflexion av ljud som kan förekomma över vattenytan. Värdet 40 dB(A) kan därför utan svårighet innehållas av verksamhetsutövaren. Verksamhetsutövaren råder inte över de andra bullerkällorna i området och det är därför inte möjligt att uppställa som villkor för den tillåtna anläggningen att det totala bullret inte får överstiga en viss nivå. Vid bestämmande av vilken bullernivå som skall tillåtas skall visserligen hänsyn tas till andra bullerkällor, men i detta fall finns inte anledning att bestämma ett lägre värde än 40 dB(A). På grund av det anförda skall bullervillkoret ändras på det sätt som framgår av domslutet.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B

Överklagande senast den 1 december 2005

I avgörandet har deltagit hovrättsrådet Anders Holmstrand, referent, miljörådet Anna-Lena Rosengården, hovrättsrådet Henrik Runeson och tf hovrättsassessorn Liselott Yngve.
Enhälligt.

STOCKHOLMS TINGSRÄTT
Avd. 9, miljödomstolen

DOM
2004-11-11

Mål nr M 404-99

SÖKANDE

Vindkompaniet Svenska AB, 556423-8599, Box 45, 380 62 MÖRBYLÅNGA
Ombud: advokaten Björn Goldman, Setterwalls Advokatbyrå, Stortorget 23, 211 34 MALMÖ

SAKEN

Ansökan om tillstånd att anlägga och driva en vindkraftsanläggning utanför Näsudden, Gotlands kommun, Gotlands län

AO: 117/118	X: 6331500	Y: 1643400	Avd i miljöboken: IV-A
-------------	------------	------------	------------------------

DOMSLUT

Tillstånd

Miljödomstolen lämnar Vindkompaniet Svenska AB tillstånd att

- a) anlägga och driva en vindkraftanläggning på allmänt vatten väster om Näsudden på Gotland. Anläggningen avser 16 aggregat med en effekt av vardera 2,75 MW och med en navhöjd om högst 70 m och en rotordiameter om högst 92 m i det läge som angetts på karta (bil. 1 till aktbil. 96 i miljödomstolens akt) samt
- b) inom allmänt vattenområde lägga ned en bottenförlagd kabel mellan vindkraftverken och en mottagningsstation på land.

Villkor för tillståndet

Utöver de villkor som anges i regeringens beslut den 3 juni 2004 (M2003/3921/F/M) skall följande villkor gälla för verksamheten.

- 1. Vindkraftsparken skall utformas och drivas i huvudsaklig överensstämmelse med ansökan, därtill fogade handlingar samt gjorda åtaganden. Som alternativ till grundläggning med pålfundament får anläggandet ske med användande av tekniken med gravitationsfundament bestående av kassuner av betong eller av stål på betongplatta.

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Exp.tid
Box 8307 104 20 STOCKHOLM	Fleminggatan 14 E-post:stockholms.tingsrat.avdelning9@dom.se	08-657 50 00	08-657 56 28	09.00 – 12.00 13.00 – 15.00

Dokumentet är giltigt

2. För de undersökningar som bolaget enligt punkten 1 i regeringsbeslutet skall bekosta skall följande gälla beträffande begränsning av bolagets ekonomiska insatser. Bolaget skall intill ett belopp om 1,5 miljoner kr i 2003 års prisnivå utföra undersökningar av gruppstationens påverkan på fiske, fisk och marint liv i övrigt samt intill ett belopp om 1 miljon kr i 2003 års prisnivå utföra undersökningar på gruppstationens påverkan på fågelliv.
3. Bolaget skall i samråd med Länsstyrelsen i Gotlands län och Gotlands kommun upprätta ett program för och utföra undersökningar av gruppstationens bullerpåverkan dels i vattnet omkring gruppstationen, dels på närliggande områden på land. Bolaget skall intill ett belopp om 0,5 miljoner kr i 2003 års prisnivå utföra sådana undersökningar.
4. Den ekvivalenta bullernivån inom närmaste strandområden får inte överstiga 40 dB(A) räknat som riktvärde.
5. Arbeten i vatten skall utföras så att grumling minimeras. Vid borrnings- och fräsningsarbeten skall avskärmande åtgärder vidtas.
6. Tillfälliga utfyllnader och utgrävningar skall efter slutförda anläggningsarbeten återställas till förhållanden som medger en återetablering av flora och fauna.
7. Bolaget skall i samråd med Länsstyrelsen i Gotlands län utföra en marinarkeologisk undersökning och svara för de kostnader som därvid uppkommer.
8. Bolaget skall i god tid innan byggnads- och anläggningsåtgärder vidtas för gruppstationen samråda med Sjöfartsverket samt utföra och bekosta de åtgärder som verket begärt i skrivelse till bolaget med anledning av detta mål.
9. Bolaget skall i samråd med Länsstyrelsen i Gotlands län och Gotlands kommun upprätta och vidmakthålla en plan för oljeberedskap i syfte att förebygga och förhindra skador på den marina miljön.
10. Bolaget skall i god tid innan byggnads- och anläggningsåtgärder vidtas för gruppstationen underrätta Kustbevakningen om de förestående arbetena.
11. Bolaget skall i god tid innan byggnads- och anläggningsåtgärder vidtas för gruppstationen underrätta Luftfartsverket och Luftfartsinspektionen om de förestående arbetena.
12. Kontrollprogram skall finnas för verksamheten vid vindkraftparken med angivande av mätmetoder, mätfrekvenser och utvärderingsmetoder och avse såväl anläggnings- som driftfasen.

Delegerade frågor

Miljödomstolen överlämnar med stöd av 22 kap. 25 § miljöbalken till tillsynsmyndigheten att meddela de ytterligare villkor som behövs beträffande kontrollen enligt villkor 12.

Oförutsedd skada

Anspråk på grund av oförutsedd skada skall för att få tas upp till prövning framställas till miljödomstolen inom fem (5) år efter arbetstidens utgång, som av regeringen bestämts till utgången av år 2009.

Prövningsavgift och miljökonsekvensbeskrivning

Miljödomstolen godkänner den upprättade och utförda miljökonsekvensbeskrivningen samt bestämmer prövningsavgiften slutligt till fyrahundratusen (400 000) kr.

Ersättningsyrkanden

Samtliga framställda ersättningsyrkanden ogillas.

Rättegångskostnader

Bolaget skall utge ersättning för rättegångskostnader till Kammarkollegiet med tretusensexhundra (3 600) kr och till Margaretha Pettersson med ettusen (1 000) kr. På beloppen skall utgå ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för denna dom till dess betalning sker.

Verkställighetsförordnande

Tillståndet får, under de förutsättningar som anges i 22 kap. 28 § miljöbalken, tas i anspråk även om domen inte har vunnit laga kraft.

BAKGRUND OCH TIDIGARE HANDLÄGGNING

Vindkompaniet Svenska AB (nedan bolaget) ansökte år 1999 hos miljödomstolen om tillstånd att anlägga och driva en vindkraftanläggning i vattnet väster om Näsudden på Gotland. Ansökningen avsåg 21 aggregat med en sammanlagd effekt av 42 MW och en beräknad total årsproduktion på cirka 120 GWh.

Efter skriftlig handläggning hos miljödomstolen hölls den 29 mars 2000 huvudförhandling i målet. Eftersom ansökningen avsåg nyuppförande av en gruppstation för vindkraft av sådan omfattning att det enligt 17 kap. 1 § 8 miljöbalken var en fråga för regeringen att pröva tillåtligheten av verksamheten ålåg det miljödomstolen att överlämna frågan till regeringen med ett eget yttrande. Domstolen beslutade mot denna bakgrund, den 13 juni 2000, att i ett yttrande till regeringen föreslå att verksamheten skulle tillåtas.

Regeringen fann därefter i ett beslut den 6 december 2001 att verksamheten skulle tillåtas samt föreskrev i beslutet vissa villkor för verksamheten.

Genom en skrivelse till miljödomstolen den 11 april 2002 ändrade bolaget – med hänvisning framför allt till den snabba teknikutvecklingen på området – sin ansökan avseende verksamheten. Ändringen innebar i korthet att aggregatstorleken ökades, att antalet aggregat minskades från 21 stycken till 16, att gravitationsfundament skulle kunna användas som ett alternativ till tidigare angiven teknik med påfundament samt att läget för vindkraftsparken försköts något i riktning mot nordväst. Bolaget ingav samtidigt till regeringen en ansökan om dispens för det fall regeringen skulle finna att den ändrade utformningen erfordrade en ny tillåtlighetsprövning enligt 17 kap. 1 § miljöbalken. Genom ett beslut den 12 september 2002 avslog regeringen ansökningen om dispens.

Efter regeringens beslut återupptogs handläggningen hos miljödomstolen. Och efter sedvanlig skriftlig handläggning hölls huvudförhandling på nytt i målet den 27 och 28 oktober 2003. I anslutning till huvudförhandlingen företogs syn på flera platser på Näsudden. Efter huvudförhandlingen meddelade miljödomstolen beslut den 12 december 2003. Beslutet innebar att miljödomstolen överlämnade frågan om tillåtligheten av verksamheten med ett yttrande, i vilket domstolen föreslog att regeringen skulle tillåta verksamheten. Miljödomstolens beslut biläggs denna dom som domsbilaga A. I beslutet redogörs närmare för bolagets ansökan och för de synpunkter och yrkanden som framställdes med anledning av ansökningen.

Regeringen beslutade den 3 juni 2004 att tillåta den planerade vindkraftsanläggningen. I beslutet angavs bl.a. följande.

Regeringen tillåter den planerade vindkraftsanläggningen om högst 16 vindkraftverk med en högsta navhöjd av 70 m inom det område utanför Näsudden i Gotlands kommun som anges i bil. 1 till aktbilaga 96 i miljödomstolens akt.

För tillåtligheten skall gälla följande villkor.

1. Sökanden skall i samråd med Länsstyrelsen i Gotlands län och Gotlands kommun upprätta ett program för och utföra undersökningar av gruppstationens påverkan på fiske samt på fågelliv, fisk och marint liv i övrigt. Undersökningarna, som skall bekostas av sökanden, skall avse påverkan under byggnads- och anläggningsarbetena och under driften i jämförelse med förhållandena innan arbetena påbörjas. Programmet skall underställas länsstyrelsen för godkännande. Byggnads- och anläggningsarbetena får inte påbörjas innan länsstyrelsen godkänt programmet.

2. De byggnads- och anläggningsåtgärder som behövs för verksamheten skall ha vidtagits senast vid utgången av 2009.

Beslutet gäller under förutsättning att den verksamhet som regeringen har tillåtit genom beslut den 6 december 2001 i ärende M2000/2493/Na inte kommer till stånd.

Regeringens beslut biläggs som domsbilaga B.

DOMSKÅL

Rådighet

Såsom miljödomstolen konstaterat i samband med tillåtlighetsprövningen har bolaget erforderlig rådighet.

Tillstånd och verksamhetens utformning m.m.

Regeringen har i beslutet den 3 juni 2004 tillåtit den aktuella verksamheten. Med hänsyn härtill och med beaktande av vad som i övrigt framkommit i målet finner miljödomstolen att tillstånd skall meddelas för vindkraftsanläggningen. Som en konsekvens av detta ställningstagande följer att tillstånd också skall lämnas till att förlägga en kabel på havsbotten mellan vindkraftverken och en mottagningsstation på land.

Såsom framgår av regeringens beslut har bolaget ännu inte tagit ställning till om vindkraftverken skall grundläggas med pålfundament, såsom förutsattes i den ursprungliga ansökningsen, eller med gravitationsfundament. Regeringen har inte uttalat sig i frågan utan överlämnat till miljödomstolen att avgöra om frågan behöver regleras.

Bolaget har i denna del anfört bl.a. att teknikutvecklingen när det gäller vilka fundament som bör väljas går mycket snabbt. Och det är enligt bolaget i dag inte möjligt att säga vilken metod som kan anses utgöra den bästa möjliga tekniken vid den tidpunkt då anläggningsarbetena påbörjas. Under alla förhållanden är det endast små skillnader mellan de olika metoderna när det gäller miljökonsekvenserna. Inför tillåtlighetsprövningen anförde bolaget följande i denna fråga.

En etablering av 16 vindkraftverk på gravitationsfundament medför att en väsentligt större bottenyta tas i anspråk än för motsvarande anläggning med pålfundament. Gravitationsfundamenten upptar ca 4000 m², vilket skall jämföras med ca 500 m² som blivit fallet med pålfundament. Förlusten av bottenyta för födosök (ca 0,2 % jämfört med vindkraftområdet i sin helhet) kommer primärt att påverka bottenlevande varelser i områden med sand och bedöms vara helt insignifikant i sammanhanget. I utbyte mot den förlorade bottenytan kommer erosionsskyddet att skapa ett konstgjort rev. Vidare kommer hårdbottenyta motsvarande ca 5000 m² att skapas. Det är välkänt att fisk uttalat anhopas vid rev, skeppsvrak etc. Den yta som organismer kan fästa vid ökar och så gör även oregelbundenheterna inom hela vindkraftområdet. En konsekvens är att möjligheterna till födosök ökar liksom antalet möjliga gömställen för mindre fisk och yngel. Gravitationsfundamenten kommer sammantaget att gynna fisk som lever vid rev medan arter som lever på sandbotten får en marginellt mindre yta att vistas på. Pålfundament får däremot med undantag för eventuella effekter från ljud antas vara neutrala när det gäller påverkan på fisk. En viss reveffekt skulle kunna uppnås men är väsentligt mindre än för gravitationsfundament.

Det ursprungliga förslaget byggde på att 21 hål om vardera 3,5 m i diameter skulle borrar för pålfundamenten. Borrkaxet skulle pumpas tillbaka i havet utblandat med vatten. Detta tillvägagångssätt användes vid Bockstigens vindkraftanläggning. Den totala mängden material som därmed skulle suspenderas i havet vid Klasården skulle komma att uppgå till ca 3000 m³. Om alternativet med gravitationsfundament används, kommer en datorstyrd grävskopa att jämna av varje plats och plana av en cirkel med en diameter om ca 20 m. Totalt kommer ca 1500 m³ material att flyttas. Därefter kommer krossad kalksten eller granit att placeras som bärlager och jämnas ut. Grumlingen vid denna metod blir väsentligt mindre än vid borrning. De naturliga material som schaktas åt sidorna kommer inom kort tid till följd av vågrörelser att spridas ut över den samlade bottenytan i likhet med vad som normalt sker genom att bottenmaterial är i ständig rörelse. Effekten av att schakta undan en del av sjöbotten och ersätta den med fundament och stenar är av mycket lokal karaktär. Beroende på jordarten kan dock mindre sättningar äga rum. Resultat från provborringar vid Klasården tyder på att det är fråga om en mycket hård berggrund bestående av kalksten. Det förekommer inslag av stenar, block och större kalkstensblock. På grund av den hårda berggrunden förväntas inga negativa effekter på havsbotten till följd av att visst material ersätts.

Samtliga aktuella 16 platser är inventerade och filmade med avseende på vegetation. Sammanlagt är totalt närmare 50 platser undersökta och filmade i området. Filmerna är analyserade av Högskolan i Kalmar, som utfört den ursprungliga undersökningen i området.

Det ålgräsbestånd som påträffades vid den ursprungliga undersökningen hittades på platser som är grundare eller som ligger söder om de nu planerade lägena. Det har nu inte påträffats något anmärkningsvärt i fråga om vegetationen utan området betraktas i allmänhet som vegetationsfattigt.

Den relativt stora hårda yta som i första hand gravitationsfundamenten ger upphov till kommer att medföra att organismer får en ny yta att fästa vid. Det kan antingen vara musslor, annan bottenflora, bottenfauna eller alger. Betongfundamenten kommer inte att målas, vilket ger en idealisk miljö för flora och fauna. Tillkomsten av växtlighet på ett fundament sker på två sätt, dels genom migration från omgivande medium, dels genom sedimentering av larver och sporer från bottenlevande djur. Omfattningen av växtligheten beror på strömmarna som transporterar larverna och sporena samt på fundamentens lokalisering. Vid Klasården har också tidpunkten på året betydelse. Växtligheten kommer främst att bestå av alger och evertebrater. Jämfört med gravitationsfundament resulterar pålfundament i en väsentligt mindre yta för växter. Det rör sig om ca 80-90 gånger mindre. Växtlighet på ett fundament gynnar flora och fauna.

En avgörande skillnad mellan fundamentstyperna är möjligheten att återställa området efter avslutad drift. Ett gravitationsfundament kan helt avlägsnas efter avslutad drift medan ett pålfundament måste lämnas kvar i botten. Röret får då skäras av strax nedanför bottennivån varefter det resterande röret lyfts bort. Det hål som blir kvar fylls eller lämnas öppet.

Vid en förnyad bedömning av frågan finns det enligt miljödomstolen skäl att godta bolagets uppfattning att skillnaderna i miljökonsekvenser är begränsade. Med hänsyn härtill samt till den osäkerhet som i dag finns när det gäller vilken metod som kan anses mest lämplig i sammanhanget finner domstolen att bolagets tillstånd bör innefatta en möjlighet att välja mellan de bägge typerna av fundament.

När det därefter gäller den närmare placeringen av de 16 vindkraftverken anges i regeringsbeslutet att denna fråga bör bedömas av miljödomstolen. Bolaget har vid huvudförhandling i målet den 14 oktober 2004 förklarat att bolaget syn på frågan om placeringen av vindkraft-

verken numera är att verken skall ha den placering som framgår av bil. 1 till aktbilaga 96 i miljödomstolens akt. Det är också de exakta placeringar som där anges som ligger till grund för den bygglovsprövning som för närvarande pågår. Mot bakgrund av vad som sålunda framkommit saknas det anledning för miljödomstolen att ytterligare behandla denna fråga.

Villkor

Ett allmänt villkor av sedvanligt slag bör uppställas om att verksamheten skall bedrivas i huvudsaklig överensstämmelse med ansökningen, därtill fogade handlingar och gjorda åtaganden. I anslutning därtill bör anges att bolaget har rätt att välja mellan pål- och gravitationsfundament. Miljödomstolen förutsätter dock att bolaget vid valet beaktar bästa möjliga teknik med hänsyn till hälsa och miljö.

När det gäller de undersökningar som bolaget enligt regeringsbeslutet skall utföra avseende påverkan på fiske, fisk och marint liv i övrigt har bolaget föreslagit att dess ekonomiska insatser begränsas till 1,5 miljoner kr. Bolaget har vidare beträffande undersökningar av påverkan på fågelliv föreslagit en begränsning till 0,5 miljoner kr. Enligt miljödomstolens mening framstår den föreslagna begränsningen avseende fiske, fisk och marint liv i övrigt som väl avvägd och bör därför fastställas. När det gäller påverkan på fågelliv bör beloppet däremot, bl.a. mot bakgrund av områdets betydelse för fågellivet, höjas till 1 miljon kr. Samtliga belopp avser 2003 års prisnivå.

Bolaget har vidare föreslagit att ett program upprättas och undersökningar utförs även avseende gruppstationens bullerpåverkan och därvid föreslagit en begränsning av bolagets ekonomiska insatser till 0,5 miljoner kr. Miljödomstolen delar bolagets uppfattning i denna fråga och anser att det föreslagna beloppet är väl avvägt. Undersökningen bör avse påverkan i omgivningen, både i vattnet och på land. Även här bildar 2003 års prisläge utgångspunkt för beräkningen av beloppet.

När det gäller kontroll av buller har bolaget anfört att Naturvårdsverkets värden för externt industribuller vid bostadsfastighet respektive för detaljplanerade fritidsbyar bör gälla. Miljödomstolen anser att det inte finns anledning att dela upp bullervillkoren med hänsyn till olika områdestyper och tider på dygnet. I stället bör de lägre bullervärden som gäller för fritidsbebyggelse och rörligt friluftsliv gälla inom närmaste strandområden. Villkorets närmare lydelse framgår av domslutet.

Vidare bör såsom bolaget föreslagit villkor meddelas avseende grumlande arbeten, återställande efter utfyllnader m.m., oljeberedskap samt skyldighet att utföra och bekosta en marin-
arkeologisk undersökning.

Bolaget har vidare åtagit sig att underrätta Sjöfartverket, Kustbevakningen, Luftfartsverket och Luftfartsinspektionen innan anläggningsarbetena påbörjas samt att vidta de åtgärder som dessa myndigheter begärt i yttranden i målet. Skyldigheterna bör komma till uttryck i villkor.

Ett villkor bör därtill ange skyldigheten att upprätta kontrollprogram för verksamheten. Bolaget har åtagit sig att också i enlighet med Fiskeriverkets önskemål upprätta ett kontrollprogram för fisk. Vidare bör det delegeras till tillsynsmyndigheten att meddela de ytterligare villkor som behövs beträffande denna kontroll.

Arbetstid

Av regeringens beslut i tillåtlighetsfrågan framgår att de byggnads- och anläggningsåtgärder som behövs för verksamheten skall ha vidtagits senast vid utgången av år 2009.

Oförutsedd skada

Bolaget har begärt att tiden för framställande av ersättningsyrkanden avseende oförutsedd skada skall bestämmas till fem år från utgången av arbetstiden, som av regeringen bestämts till utgången av år 2009. Den av bolagets föreslagna tiden bör godtas.

Miljökonsekvensbeskrivning

Den upprättade och utförda miljökonsekvensbeskrivningen kan godkännas.

Ersättningsanspråk

Ersättningsyrkanden har framställts från ett stort antal personer boende på Näsudden, se domsbilaga C. Yrkandena avser ekonomisk skada till följd av att fastighetsvärdena befaras sjunka samt i några fall kompensation för minskade fiskemöjligheter.

Vissa av personerna äger eller hyr fastigheter belägna så att vindkraftparken kommer att synas från fastigheten. Oavsett om de på detta sätt kommer att påverkas av den planerade verksamheten eller inte, är ingen av dem, bl.a. med tanke på avståndet mellan fastigheterna och den planerade verksamheten, så berörda att de har rätt till ekonomisk ersättning. Inte heller ger det som framkommit i målet underlag för bedömningen att någon av de aktuella personerna skulle lida en ekonomisk skada till följd av minskat fiske.

Miljödomstolen ogillar således de framställda yrkandena.

Rättegångskostnader

Bolaget har medgett att utge ersättning till Kammarkollegiet och till Margaretha Pettersson med begärda belopp.

Prövningsavgift

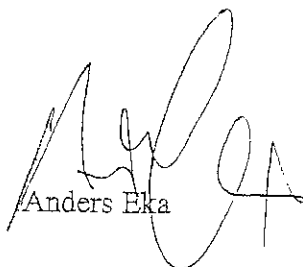
Bolaget har vid huvudförhandling i målet den 14 oktober 2004 förklarat sig godta den preliminärt bestämda prövningsavgiften. Miljödomstolen finner inte skäl ändra den preliminärt bestämda avgiften.

Verkställighetsförordnande

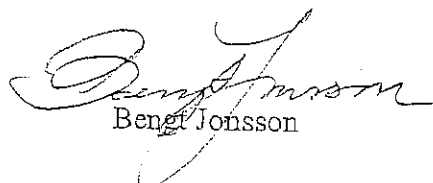
Enligt miljödomstolen finns det förutsättningar att förordna att tillståndet, under de förutsättningar som anges i 22 kap. 28 § miljöbalken, får tas i anspråk utan att domen vunnit laga kraft.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga D
Överklagande, ställt till Svea hovrätt, Miljööverdomstolen, skall ha kommit in till miljödomstolen senast den 2 december 2004.

Anders Eka

Bengt Jonsson

I avgörandet har deltagit chefsrådmannen Anders Eka och miljörådet Bengt Jonsson samt sakkunniga ledamöterna Allan Pettersson och Britt Kiderud. Enhälligt.

STOCKHOLMS TINGSRÄTT
Avd. 9, miljödomstolen

BESLUT
2003-12-12

Mål nr M 404-99
Aktbilaga 173

SÖKANDE

Vindkompaniet Svenska AB, 556423-8599, Box 45, 380 62 MÖRBYLÅNGA
Ombud: advokaten Björn Goldman, Setterwalls Advokatbyrå, Stortorget 23, 211 34 MALMÖ

SAKEN

Ansökan om tillstånd att anlägga och driva en vindkraftsanläggning utanför Näsudden,
Gotlands kommun, Gotlands län

Miljödomstolen överlämnar enligt 21 kap. 7 § första stycket miljöbalken frågan om tillåtligheten av verksamheten till regeringens avgörande med det yttrande som innefattas i detta beslut.

BAKGRUND

Vindkompaniet Svenska AB (nedan bolaget) ansökte år 1999 hos miljödomstolen om tillstånd att anlägga och driva en vindkraftanläggning i vattnet väster om Näsudden på Gotland. Ansökningen avsåg 21 aggregat med en sammanlagd effekt av 42 MW och en beräknad total årsproduktion på cirka 120 GWh.

Efter skriftlig handläggning hos miljödomstolen hölls den 29 mars 2000 huvudförhandling i målet. Eftersom ansökningen avsåg nyuppförande av en gruppstation för vindkraft av sådan omfattning att det enligt 17 kap. 1 § 8 miljöbalken var en fråga för regeringen att pröva tillåtligheten av verksamheten ålåg det miljödomstolen att överlämna frågan till regeringen med ett eget yttrande. Domstolen beslutade mot denna bakgrund, den 13 juni 2000, att i ett yttrande till regeringen föreslå att verksamheten skulle tillåtas.

Regeringen fann därefter i ett beslut den 6 december 2001 att verksamheten skulle tillåtas samt föreskrev i beslutet vissa villkor för verksamheten.

Genom en skrivelse till miljödomstolen den 11 april 2002 ändrade bolaget – med hänvisning framför allt till den snabba teknikutvecklingen på området – sin ansökan avseende verksamheten. Ändringen innebar i korthet att aggregatstorleken ökades, antalet aggregat minskades från 21 stycken till 16, att gravitationsfundament skulle kunna användas som ett alternativ till tidigare angiven teknik med pålfundament samt att läget för vindkraftsparken försköts något i riktning mot nordväst. Bolaget ingav samtidigt till regeringen en ansökan om dispens för det fall regeringen skulle finna att den ändrade utformningen erfordrade en ny tillåtlighetsprövning enligt 17 kap. 1 § miljöbalken.

Genom ett beslut den 12 september 2002 avslog regeringen ansökningen om dispens och uttalade därvid bl.a. följande.

Enligt 17 kap. 1 § miljöbalken skall regeringen pröva tillåtligheten av nya verksamheter bl.a. av gruppstationer för vindkraft med tre eller flera vindkraftsaggregat med en sammanlagd uteffekt av minst 10 megawatt. Regeringen konstaterar att dess tidigare beslut den 6 december 2001 inte gäller för den nu enligt bolaget angivna aktuella utformningen av gruppstationen för vindkraft utanför Näsudden.

Enligt 17 kap. 2 § miljöbalken får regeringen i ett visst fall avstå från att pröva en verksamhet som är prövningspliktig enligt 17 kap. 1 § miljöbalken. I förarbetena (prop. 1997/98:45, del 2, s. 218) uttalas att undantag från kravet på tillåtlighetsprövning bör kunna medges om en verksamhet kan antas få mindre omfattning eller bli av mindre ingripande beskaffenhet eller om det annars framstår som onödigt med en prövning av regeringen.

Vid en samlad bedömning finner regeringen att det inte föreligger sådana särskilda skäl för att regeringen skall avstå från att pröva tillåtligheten av den aktuella verksamheten. Bolagets ansökan skall därför avslås.

Efter regeringens beslut har handläggningen hos miljödomstolen återupptagits. Och efter sedvanlig skriftlig handläggning har huvudförhandling på nytt hållits i målet den 27 och 28 oktober 2003. I anslutning till huvudförhandlingen – som ägde rum i Näs bygdegård i Havdhem på Gotland – har syn hållits på flera platser på Näsudden.

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Exp.tid
Box 8307	Fleminggatan 14	08-657 50 00	08-657 56 28	09.00 – 12.00
104 20 STOCKHOLM	E-post:stockholms.tingsratt.avdelning9@dom.se			13.00 – 15.00

DEN TIDIGARE ANSÖKNINGEN

Bolagets redogörelse för den tidigare utformningen av verksamheten sammanfattades i miljödomstolens beslut den 13 juni 2000 på följande sätt.

Bolaget, har ansökt om tillstånd enligt miljöbalken att få anlägga och driva en vindkraftanläggning på allmänt vatten väster om Näsudden på Gotland. Anläggningen skulle komma att bestå av 21 aggregat med en sammanlagd effekt av 42 MW och en beräknad sammanlagd årsproduktion på omkring 120 GWh.

Bolaget angav inledningsvis tre alternativ för placeringen av aggregaten men har sedan föreslagit att byggnadsnämnden vid Gotlands kommun, eventuellt i samråd med närboende, får avgöra den slutliga placeringen inom den samlade yta som omfattas av de tre alternativen. Dessa framgår av kartor, se aktbil 1 mellan s 11 och 12. Det första alternativet innebär ett närmaste avstånd till land på 1,5 km, det andra ett på 2,5 km och det tredje ett på 1,7 km. Bolaget har också lagt fram önskemål om en rotor-diameter på 78 meter och en totalhöjd på 101 meter men har även i den frågan föreslagit att byggnadsnämnden får fatta avgörandet.

Bolaget har begärt en arbetstid till och med den 31 december 2004 och föreslagit att tiden för anmälan av oförutsedd skada fastställs till fem år från arbetstidens utgång. Vidare har bolaget ansökt om verkställighetsförordnande.

Bolaget har åtagit sig att

- genomföra bullernämningar, dels en gång om året i anslutning till bostäder och dels regelbundet i vattnet kring vindkraftverken,
- låta utföra en marinarknologisk utredning innan anläggningsarbetena genomförs samt
- kontrollera oljeberedskapen med jämna intervall och vid behov genomföra övningar.

Som framgår av det följande har flera personer med anknytning till Näsudden motsatt sig projektet i fråga och, för den händelse det skulle komma till stånd, begärt ersättning av bolaget. Från bolagets sida har man tillbakavisat att äganderätt eller nyttjanderätt till fast egendom på Näsudden skulle innebära att rättighetsinnehavaren i fråga vore att betrakta som sakägare. I enlighet med det har bolaget helt bestritt de flesta krav som framställts i målet. Men bolaget har ändå lämnat erbjudanden om ekonomisk kompensation av olika slag. Erbjudandena innebär att Näs magasinskassa skulle få ersättning i pengar eller bli delägare i vindkraftsanläggningen. De ligger i storleksordningen 1,75 miljoner kr. Man har från bolagets sida vitsordat att Robert Lindberg och Rune Nilsson har rätt till fiske efter vad de har uppgett och har förklarat sig beredd att diskutera deras krav på ersättning för intrång i fisket.

Bolaget har medgett ett av Kammarkollegiet framställt yrkande om ersättning för rättegångskostnader.

I ansökningshandlingarna finns en miljökonsekvensbeskrivning och en komplettering till denna (aktbil 1 s 6-26 och aktbil 44 s 1-3). Bolaget har, när man utvecklat sin talan, i viss utsträckning hänfört sig till vad som står i miljökonsekvensbeskrivningen.

Bolaget har till utveckling av sin talan anfört i huvudsak följande.

Bolaget är dotterbolag till den danska vindkrafttillverkaren NEG Micon och har en årsomsättning på 80 miljoner kr. Man har arbetat med vindkraftprojekt sedan 1991. Efter hand har arbetet allmer inriktat sig på havsbaserad vindkraft. För att visa den havsbaserade vindkraftens möjligheter har bolaget uppfört en anläggning, bestående av fem aggregat, vid Bockstigen-Valar fyra km sydväst om Näsudden. Projektet har väl motsvarat förväntningarna vad gäller ekonomi, drifttillgänglighet och utebliven påverkan på miljön.

Vindkraftsanläggningar har mycket god energibalans. Efter knappt ett halvår har ett vindkraftverk producerat lika mycket energi som gått åt till dess tillverkning och resning, och med en livslängd på 25 år kommer det att producera 50 gånger denna energimängd. Elproduktionen är fri från utsläpp till mark, luft och vatten och baseras på en förnyelsebar råvara. Det gör att produktionen ligger helt i linje med nationella och kommunala miljömål.

Kommunfullmäktige i Gotlands kommun har antagit en översiktsplan, Vision Gotland 2010, och ett tillägg till denna, Vindkraft på södra Gotland. I tillägget anges fem nya lägen för större vindkraftsetableringar. Ett av dessa är det område utanför Näsudden som avses med bolagets ansökan. Mot den bakgrunden bör den planerade etableringen vara förenlig med bestämmelsen i 3 kap 2 § miljöbalken, att stora mark- och vattenområden som inte alls eller endast obetydligt är påverkade av exploateringsföretag eller

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Exp.tid
Box 8307	Fleminggatan 14	08-657 50 00	08-657 56 28	09.00 – 12.00
104 20 STOCKHOLM	E-post:stockholms.tingsratt.avdelning9@dom.se			13.00 – 15.00

andra ingrepp i miljön skall så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt förändra områdenas karaktär.

Kammarkollegiet har medgett att allmänt vattenområde får disponeras för att uppföra vindkraftverken inklusive kabeldragning. Ågarna till en strandfastighet har upplåtit rätt att nyttja mark för dragning av elkabel.

Den planerade anläggningen uppfyller väl kraven i 1 kap 1 § 5 miljöbalken på att främja återanvändning och återvinning liksom annan hushållning med material, råvaror och energi så att ett kretslopp uppnås. Den beräknade produktionen motsvarar cirka 15 procent av Gotlands elförbrukning.

Vindkraftsanläggningar i havet ger ett större energiutbyte än anläggningar på land. Ju längre ut till havs anläggningen placeras, desto mera blåser det kring den. På Gotland är den förhärskande vindriktningen sydväst, vilket innebär att de västra kusterna är mest attraktiva. Vid Näsudden varierar den dominerande vindriktningen från syd till nordväst. Men vinden blåser även i andra riktningar. Anläggningar som ligger för nära land hamnar i lä för ostlig vind. En annan omständighet som måste beaktas är vindskuggan från omkringliggande aggregat. Den omständigheten innebär att en anläggning av nu aktuell storlek bör placeras minst 1,5 kilometer från de befintliga anläggningarna på land. På ungefär detta avstånd från land är vattendjupet fyra meter. Det djupet krävs för de farkoster som skall användas vid monteringen av aggregaten. Vad som nu sagts talar för att anläggningen bör placeras så långt bort från kusten som möjligt. Men aggregaten kan med känd teknik inte monteras på ett större djup än tolv meter. Det sätter en yttre gräns för placeringen av anläggningen.

I miljökonsekvensbeskrivningen presenteras tre platser som alternativ till en etablering utanför Näsudden. Vid en sammanfattande bedömning har man stannat för Näsudden som huvudalternativ. Till grund för bedömningen ligger bland annat att elnätet är för svagt på de andra platserna, att militära intressen hindrar etablering på en av dem och att en av platserna inte finns med i kommunens planer för vindkraft.

Aggregaten skall stå i en samlad grupp, en s.k. vindkraftspark. De kommer att resas på pålfundament av stål. Varje aggregat har en effekt på 2 MW. Hela aggregatet skall vara ljusgrått. Det skall också ha fasadbelysning. Vattendjupet i området varierar mellan fyra och femton meter. Det förmånligaste djupet och bottenförhållandena får avgöra de exakta positionerna för aggregaten. Bottnen är sparsamt bevuxen och består i huvudsak av grus och sand med sten- och blocksamlingar. Vissa delar består av ren kalkstenshäll. Bottnen passar bra till den typ av fundament som man tänker använda. Vindkraftstationen kommer att anslutas till elnätet vid en befintlig transformatorstation på Näsudden. Storleken på anläggningen är anpassad till elnätets kapacitet i anslutningspunkten.

Kablar kommer att spolats eller grävas ned i sjöbotten och mark eller skyddas genom krampaning i skydds-rör. Det kommer inte att synas något ingrepp i strandområdet efter det att schaktstråket har växt igen. Inte heller kommer det att uppstå något magnetfält av betydelse. Nedläggningen av kabeln kommer inte att inkräkta på fritidsfisket.

Vindkraftverken självstartar vid en vindhastighet på cirka 4 m/s och stannar genom bromsning om vindhastigheten överstiger den övre driftgränsen på 25 m/s. Om fel uppstår, stängs aggregatet av automatiskt. Man är från bolagets sida beredd att sommartid vid vackert väder höja startgränsen till 6 m/s.

Den totala byggtiden är beräknad till åtta månader. Hamnen i Burgsvik kommer att nyttjas som bas. Även hamnen i Grundården kan komma att användas vid manskapsbyte. Tyngre transporter kommer att gå med fartyg eller pråm från Klintehamn.

Anläggningskostnaden är beräknad till cirka 482 miljoner kr. I detta belopp ingår kostnader för elanslutning med 64 miljoner kr. Den posten utgörs till ett belopp av 50 miljoner kr av kostnader för en redan uppförd kopplingsstation. Driftskostnaderna beräknas till 6.750.000 kr om året, vilket med en beräknad livslängd på 20 år ger en kapitaliserad kostnad på cirka 91 miljoner kr. Här till kommer fastighetsskatt. Produktionsintäkterna har beräknats till cirka 48 miljoner kr per år, som ger en kapitaliserad intäkt på cirka 659 miljoner kr. Den kalkylen bygger på en differentierad eltaxa. Numera gäller en enhetlig taxa på 38,8 öre/kWh året runt. EU har beviljat stöd till projektet med 5 miljoner ecu.

Av 4 kap 1 § miljöbalken framgår att exploateringsföretag får komma till stånd på Gotland endast om det kan ske på ett sätt som inte påtagligt skadar öns natur- och kulturvärden. I kommunens översiktsplan hänförs södra och västra delen av Näsudden till ett område av riksintresse med avseende på natur. Rent allmänt kan sägas att flera vindkraftverk redan har etablerats på Näsudden och att man då inte har ansett att natur- och kulturvärden har lidit påtaglig skada.

Gotland berörs vår och höst av ett intensivt flyttfågelsträck. Det samlade intrycket är att förekomsten av rastande sjöfågel nordväst om Näsudden inte är större än vid andra kuststräckor på Gotland. Eventuella störningar på fågellivet är svåra att förutsäga. Från bolagets sida gör man, mot bakgrund av bl.a. under-

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Exp.tid
Box 8307	Fleminggatan 14	08-657 50 00	08-657 56 28	09.00 - 12.00
104 20 STOCKHOLM	E-post: stockholms.tingsratt.avdelning9@dom.se			13.00 - 15.00

sökningar som redovisats i miljökonsekvensbeskrivningen, den bedömningen att störningarna från vindkraftparken inte kommer att påverka fågellivet märkbart. Belysningen av vindkraftverken kommer att utformas så att risken för fågelkollisioner minskar.

En koloni av gråsäl håller till vid Näsrevet cirka tre km söder om den planerade anläggningen. Sälräkningar som utfördes under konstruktion och drift av vindkraftsanläggningen Bockstigen visar att sälarna inte verkar ha störts av vindkraftverkens drift men däremot av den båttrafik som förekom i byggfasen. Man kommer från bolagets sida att vid båttrafik hålla ett avstånd på minst en km till Näsrevet och att utmärka leden med bojar. Enligt bolagets uppfattning behöver detta inte slås fast i tillståndsvillkor.

Enligt uppgift från fiskare har fiskförekomsten i allmänhet gått ned i området. I en rapport från Fiskeriverket kan utläsas att fiskar dras till fundament på vindkraftverk när aggregatet är avstängt men att fiskförekomsten kring fundamentet är mindre när aggregatet är i drift. Det finns enligt bolagets uppfattning ingen anledning att vidta några åtgärder med avseende på fiskbeståndet. Man är från bolagets sida inte heller beredd att utföra eller bekosta en undersökning av hur det marina livet påverkas av företaget, vilken skulle ha karaktär av grundforskning. Skall en sådan undersökning genomföras, bör det ske på en plats som Fiskeriverket anser lämplig.

När man borrar hål för fundamenten kommer vattnet att grumlas. Då hålen för fundamenten vid Bockstigen borrades var vattnet klart igen efter två timmar. Efter en storm fanns det heller inga spår av grövre material som lagt sig på botten vid fundamenten. Det uppborrade materialet innehåller inte några för vattenmiljön främmande ämnen och kommer inte att få några betydande negativa konsekvenser för djur och växtlighet. Från bolagets sida har man ingen erinran mot ett tillståndsvillkor om att grumling i möjligaste mån skall undvikas. Det önskemål om grovkartering av bottnen som framförts i målet är enligt bolagets mening tillgodosett genom en bottenundersökning som utförts i samarbete med Högskolan i Kalmar.

Inga ovanliga arter av växter eller djur har observerats i området, utan alla förekommer allmänt i denna del av Östersjön. Vid en bottenundersökning hittades dock ålgräs på tio meters djup. Det kan ha rört sig om ett lösliggande exemplar. Bolaget föreslår att en okulärbesiktning föregår borrhningen för fundamenten på de platser där vattendjupet är omkring tio meter. Frågan om eventuella bestånd av ålgräs kan ingå i ett kontrollprogram för anläggningen. Alternativt kan vindkraftverket flyttas bort från beståndet, dock maximalt ett tiotal meter.

Från Sjöhistoriska museet har inhämtats att det inte finns några kända vrak i området men att man har uppgift om ett flertal förlisningar. Som tidigare nämnts kommer bolaget att låta utföra en marinekologisk utredning innan anläggningsarbetena genomförs.

Aggregaten kommer att synas tydligt vid klar väderlek men kommer att stå så långt från land att de inte dominerar landskapsbilden. I och med att det redan finns vindkraftverk etablerade på Näsudden kommer gruppen i havet att ge en relativt mindre påverkan på landskapsbilden än om den skulle ha uppförts i ett helt orört landskap. Aggregaten kommer också att ha en kulör och lyster som smälter väl in i miljön. Den visuella påverkan på miljön är inte av sådan art att den ger rätt till ersättning för närboende.

Ljudberäkningar har genomförts. Enligt dessa kan de berörda fastigheterna redan i dag utsättas för ljudnivåer över 40 dB från de befintliga vindkraftverken. Tillskottet från den planerade anläggningen kommer att bli högst 0,2 dB. Man har vid beräkningen inte haft möjlighet att beakta reflexion över vattenytan. Vid svaga vindar roterar bladen långsammare med påföljd att ljudnivån blir lägre än vid höga varvtal. Man kan vid svag vind räkna med en reduktion av ljudnivån med 10 dB. I praktiken kommer något hörbart tillskott av buller att uppstå endast vid vindar överstigande 8 m/s, d.v.s. då bakgrundsbullret från havet i allmänhet är markant. Det finns inget skäl att frångå de riktlinjer för bullernivåer som allmänt tillämpas. Man har från bolagets sida ingen erinran mot att frågan regleras i villkor.

Som tidigare nämnts är området av allt att döma fattigt på fisk. Där bedrivs inte något yrkesmässigt fiske. Men man kan inte helt utesluta att det fritidsfiske som bedrivs i området kan komma att försvåras på grund av anläggningen. Man är från bolagets sida beredd att diskutera krav på ersättning från innehavare av fiskerätt. Det rör sig då om ersättning för minskad fångst och inte för intrång i ett fritidsintresse. Fiske- rättsinnehavarna har dock inte lagt fram någon utredning i frågan.

Skuggor och reflexer kan uppstå när solstrålar träffar de roterande rotorbladen. Risken för att dessa förhållanden skulle innebära störningar vid närliggande bostäder och fritidshus är i det närmaste försumbar. Avståndet till aggregaten är stort, och rotorbladen är antireflexbehandlade. En skuggberäkning visar att en vindkraftpark enligt alternativ 2 eller 3 inte skulle kasta några skuggor alls på de fastigheter som lagts in i beräkningen och att en anläggning enligt alternativ 1 skulle kunna kasta skuggor på en av fastigheterna under totalt 20 minuter om året, fördelat på fem dagar. Det finns i Sverige inga riktvärden för skuggor och reflexer.

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Exp.tid
Box 8307 104 20 STOCKHOLM	Fleminggatan 14 E-post:stockholms.tingsratt.avdelning9@dom.se	08-657 50 00	08-657 56 28	09.00 - 12.00 13.00 - 15.00

Av 4 kap 2 § miljöbalken framgår att man vid bedömningen av tillåtligheten av exploateringsföretag på Gotland särskilt skall beakta turismens och friluftslivets, främst det rörliga friluftslivets, intressen. I övrigt finns inga riksintressen för friluftslivet utpekade i närheten av det planerade vindkraftområdet. Det är nästan omöjligt att säga vilka konsekvenser vindkraftsanläggningen skulle få för turismen. Man skulle kunna marknadsföra den som en turistattraktion. Vindkraftsutställningen på Näsudden lockar redan i dag cirka 10.000 besökare årligen. Vad gäller det rörliga friluftslivet och de upplevelseaspekter i form av tysthet, orördhet m.m. som kan innefattas i begreppet, gör man från bolagets sida den bedömningen att den planerade anläggningen inte skulle komma att medföra några mätbara negativa konsekvenser.

Inom Försvarsmakten utreder man frågor om sjöräddning på området. Enligt bolagets uppfattning finns här inga problem

Anläggningen kommer inte att i nämnvärd omfattning påverka några andra natur- eller kulturvärden än dem som har tagits upp i det föregående.

Beträffande motstående intressen framgår av den tidigare behandlingen av målet att ingen av de myndigheter som då yttrade sig hade någon invändning mot den planerade etableringen. Yrkanden om att ett tillstånd skulle förenas med vissa villkor framställdes emellertid.

Flera personer med anknytning till Näsudden motsatte sig projektet och begärde också ersättning av bolaget för det fall verksamheten skulle komma till stånd.

Som framgått föreslog miljödomstolen i beslutet den 13 juni 2000 att regeringen skulle tillåta verksamheten, vilket regeringen också gjorde i sitt beslut den 6 december 2001.

DEN NU AKTUELLA ANSÖKNINGEN

Bolagets framställning

Bolaget yrkar numera att tillstånd lämnas till att anlägga och driva en vindkraftanläggning på allmänt vatten väster om Näsudden på Gotland. Anläggningen avser 16 aggregat med en effekt av vardera 2,75 MW och med en navhöjd om högst 70 m och en rotordiameter om högst 92 m i det läge som angetts på karta (se bil. 1 till aktbilaga 96), att – som ett alternativ till den tidigare redovisade grundläggningen med pålfundament (monopilefundament) – använda tekniken med gravitationsfundament bestående av kassuner av betong eller av stål på betongplatta samt att anordna en bottenförlagd kabel mellan vindkraftverken och en mottagningsstation på land.

Bolaget har vidare begärt att ett kommande tillstånd skall få tas i anspråk även om domen inte har vunnit laga kraft, dvs. ett s.k. verkställighetsförordnande.

Bolaget har begärt en arbetstid till och med den 31 december 2007 och föreslagit att tiden för anmälan av oförutsedd skada fastställs till fem år från arbetstidens utgång.

Bolaget har åtagit sig att genomföra regelbundna bullermätningar, låta utföra en marinarkeologisk utredning innan anläggningsarbetena genomförs och kontrollera beredskapen mot olyckor. Bolaget har dessutom åtagit sig att i samråd med länsstyrelsen och kommunen upprätta ett program för undersökningar av vindkraftverkens påverkan på fågelliv, fisk, fiske och marint liv i övrigt. Bolaget har dock menat att ett tak bör bestämmas för de kostnader som kan uppstå för bolaget i det sammanhanget. Takbeloppet bör vara 1,5 miljoner kr avseende undersökning av påverkan på fisk, fiske och marint liv samt 500 000 kr vardera avseende påverkan på fågellivet och bullerfrågor; alla belopp i 2003 års kostnadsnivå.

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Exp.tid
Box 8307	Fleminggatan 14	08-657 50 00	08-657 56 28	09.00 – 12.00
104 20 STOCKHOLM	E-post:stockholms.tingsratt.avdelning9@dom.se			13.00 – 15.00

Bolaget har vidare menat att regeringens bedömning i beslutet den 12 september 2002 inte hindrar att miljödomstolen prövar tillståndsfrågan slutligt. Bolaget har därvid pekat på innehållet i 22 kap. 26 § miljöbalken och på de principer som ligger bakom stadgandet samt framhållit att tillåtligheten kan sägas redan ha varit föremål för prövning.

Flera personer med anknytning till Näsudden har som framgått motsatt sig ansökningen och har begärt ersättning av bolaget, om anläggningen skulle uppföras. Från bolagets sida har tillbakavisats att äganderätt eller nyttjanderätt till fast egendom på Näsudden skulle kunna grunda rätt till ersättning. Enligt bolagets mening är ingen av de personer som framställt ersättningsyrkanden att betrakta som sakägare. Härtill kommer enligt bolaget under alla förhållanden att det inte i något fall visats att någon ekonomisk skada skulle uppkomma. Bolaget har dock i ett tidigare skede av målet lämnat erbjudanden om ekonomisk kompensation av olika slag. Erbjudandena, som ligger i storleksordningen 1,75 miljoner kr, innebär att Näs magasinsskassa skulle få ersättning i pengar eller bli delägare i vindkraftsanläggningen. Vidare har bolaget, som också framgått, vitsordat att Robert Lindberg och Rune Nilsson har rätt till fiske efter vad de har uppgett och har förklarat sig beredd att diskutera deras krav på ersättning för intrång i fisket.

Bolaget redogörelse för ansökningen kan sammanfattas enligt följande.

De planerade aggregaten är 16 till antalet och av traditionell dansk typ med tre blad och koniskt rörtorn av stål. Aggregaten målas i en för naturmiljön bäst anpassad kulör. Varje vindkraftverks maximala generatoreffekt är 2,75 MW. Den samlade maximala uteffekten uppgår till 42 MW, vilket överensstämmer med uteffekten enligt den tidigare tillåtlighetsprövade ansökningen. Den maximala effekten på generatorm är optimerad med hänsyn till den förväntade gruppverkningsgraden, som är beräknad till ca 93 %. Den samlade produktionen förväntas bli ca 138 GWh dvs. 15 % högre än vad som beräknats med anläggningens ursprungliga utformning.

I den ursprungliga ansökningen förutsattes användandet av pålfundament, vilka skulle borraras ned i botten i likhet med vad som skedde vid etableringen av anläggningen vid Bockstigen. Vid förhandlingar med leverantörer av olika fundamentslösningar har det visat sig att gravitationsfundament kan vara ett bättre val. Det är två olika gravitationslösningar som har utkristalliserats bland många förslag. Det första är en konisk betongkassun med en bottendiameter om ca 16 m, den andra en konisk stålkassun, som ställs på en kvadratisk betongplatta med mått om ca 14 x 14 m.

Skillnaden i installationskostnad är av avgörande betydelse för projektet. Om gravitationsfundament kan komma till användning kan dyra landtransporter av stora vindkraftkomponenter i princip undvikas helt. När pålfundament används krävs alltid en s.k. stödbensplattform som också används vid resning av aggregaten. Vindkraftkomponenterna måste i det fallet omlastas från ett fartyg till plattformen. Ett annat alternativt är att plattformen förs till en större hamn i syfte att där lasta ombord ett antal komponenter. Gravitationsfundamenten tillverkas däremot antingen i närmast större hamn (det gäller betongfundamentet) eller direkt i fabrik (i fråga om stålfundamenten). Betongfundamenten bogseras därefter ut till platsen flytande i vattnet medan stålfundamenten skeppas ut på en pråm eller båt. Fundamenten sänks sedan och fylls med ballast (vanligen järnmalm). Gravitationsfundament har använts vid alla havsbaserade vindkraftverk (41 st.) som hittills uppförts i Danmark. Det senaste i raden är projektet vid Middelgrund utanför Köpenhamn där 20 aggregat om vardera 2 MW uppförts under år 2001.

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Exp.tid
Box 8307	Fleminggatan 14	08-657 50 00	08-657 56 28	09.00 – 12.00
104 20 STOCKHOLM	E-post:stockholms.tingsratn.avdelning9@dom.se			13.00 – 15.00

En installation av gravitationsfundament föregås av en preparering av havsbotten. Den innebär att en grävskopa från en mindre stödbensplattform eller pråm jämnar botten. Det kan resultera i att upp till 50 cm sand- eller grus-fraktioner schaktas åt sidan i en diameter om ca 20 m på platsen för fundamentet. Därefter läggs krossad kalksten ut som bärlager för fundamentet. Fundamentet placeras ovanpå den färdiga bädden. Detta sker med hjälp av en kran-pråm. Ballast fylls i direkt från en pråm. Runt fundamentet läggs sedan kalkstenskross och stenar i storleken 50-150 mm som tjänar som erosionsskydd för bärlagret.

De 16 planerade vindkraftaggregaten kommer att placeras på det sätt som anges i karta 1 på s. 4 i aktbilaga 96. Nio av platserna är i stort sett identiska med placeringarna enligt ursprungsansökningens huvudalternativ. De övriga sju aggregaten är tänkta att placeras väster resp. norr om ursprungsförslaget. Den inre raden från det tidigare förslaget har tagits bort.

Skälen till de justerade placeringarna är följande.

- Ett så likvärdigt vattendjup som möjligt eftersträvas. Flera detaljerade analyser av havsbotten har nu kunnat genomföras och de planerade platserna varierar endast 1-2 meter i djup. Detta förhållande underlättar utformningen av fundamenten och sänker därtill kostnaderna.
- Eftersom större rotorerna är avsedda att komma till användning erfordras ett större inbördes avstånd. Avståndet mellan raderna av aggregat har därför ökat från 400 m till 530 m.
- Bolaget strävan är att inom ramen för projektets budget placera aggregaten så långt från kusten som möjligt med hänsyn till de negativa synpunkter som framkommit från boende i området.

Följdeckeffekterna av föreslagna justeringar är att avståndet från kusten ökar och därigenom ökar exempelvis den fria siktvinkeln med ca 5° från sommarstugområdet på Näsuddens spets. Samtidigt minskar dock siktvinkeln med ca 100 från Nisseviken. Det minskade antalet aggregat ger dock totalt sett ett lugnare och mera ordnat intryck.

Valet av gravitationsfundament ökar vidare möjligheterna att ställa aggregaten i symmetriska rader, något som är önskvärt. Pålfundamentens mycket höga krav på bottenkvalitet medför att justeringar kan behöva göras om det vid provborringar inför byggstarten kan konstateras att det är fråga om platser med kalksten av för låg kvalitet eller att det förekommer s.k. lerfickor. Gravitationsfundamenten är känsliga för kraftiga ojämnheter vilket dock genomförda undersökningar inte förekommer på de sexton utvalda platserna.

När det gäller bedömningen av fördelarna med projektet enligt bestämmelsen i 11 kap. 6 § första stycket miljöbalken vill bolaget särskilt framhålla att de företagsekonomiska förutsättningarna ytterligare har förbättrats under senare år. Sammantaget kan de motstående enskilda och allmänna intressena inte sägas väga tyngre än de positiva effekterna i form av en ökad produktion av el genom ett förnyelsebart energislag.

Bolaget har menat att miljökonsekvenserna i allt väsentlig är likvärdiga med de konsekvenser som den tidigare tillåtighetsprövade verksamheten hade. Följande återges ur den till den justerade ansökningen bifogade miljökonsekvensbeskrivningen.

Genom att aggregaten flyttas åt nordväst och ökar i storlek men reduceras i antal förblir påverkan på landskapsbilden i stort sett oförändrad. För boende på Näsudden förändras upplevelsen delvis. En minskning av antalet aggregat är positiv och även den marginella ökningen av tornhöjden i kombination med att aggregaten ställs längre från kusten är enligt bolagets mening positiv.

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Exp.tid
Box 8307	Fleminggatan 14	08-657 50 00	08-657 56 28	09.00 – 12.00
104 20 STOCKHOLM	E-post:stockholms.tingsratt.avdelning9@dom.se			13.00 – 15.00

När det gäller frågan om buller bör noteras att aggregaten går med ett steglöst variabelt varvtal och är bladvinkelreglerade. Variabelt varvtal medför att aggregaten alltid går med optimalt varvtal i förhållande till vindhastigheten, något som leder till lägst möjligt aerodynamiskt ljud. Kombinationen av bladvinkelreglering och variabelt varvtal ger avsevärt större möjligheter att påverka ljudbilden vid sådana kritiska situationer som skulle kunna uppstå vid ovanliga vind- och temperaturförhållanden. Detta sker genom att varvtal och spetsvinkel med enkla handgrepp kan programmeras från driftcentralen på land i syfte att anpassas till driftsituationen. Källbullret (vid 8 m/s) är något högre för de nya aggregaten. Med hänsyn till det större avståndet och det minskade antalet aggregat visar beräkningar att en likvärdig ljudsituation uppnås. Uppmätta värden saknas eftersom den maskin som skall ingå i aggregaten endast finns som en prototyp. Erfarenheterna är dock så stora att man med hög precision kan förutse källbullernivåer. Uppgifter finns därför avseende 8 m/s men däremot saknas i dag uppgifter vid lägre och högre vindhastigheter. Det är dock bolagets uppfattning att upplevelsen i sig är viktigare än vad de verkliga mätningarna resulterar i för absoluta tal. Det är därför en stor fördel att kunna använda en maskin som kan justeras med avseende på såväl varvtal som bladvinkel.

I december 2001 publicerade Naturvårdsverket en rapport om ljud från vindkraftverk (Rapport 6241, "Ljud från vindkraftverk"). I rapporten presenteras nya beräkningsmodeller varav en avser havsbaserad vindkraft på mycket korta avstånd. Med den traditionella "landmodellen" får man vid 8 m/s resultatet 28,4 dB(A) vid en punkt på land vid Vaktården medan man med den "nya modellen" får resultatet 39,0 dB(A), vilket innebär en väsentlig höjning. Det bör dock noteras att det i beskrivningen av modellen anges följande under rubriken Ljudutbredning över vatten. "Teoretiskt korrekta beräkningsmodeller som är validerade gentemot mätvärden saknas på avstånd på mer än några hundra meter. I brist på sådana beräknas ljudnivån i immissionspunkten på följande sätt (modellen bygger på vissa men få, svenska, danska, och holländska mätdata). Denna beräkningsmodell ger en övre gräns för vad ljudet kan tänkas uppgå till."

När det gäller befintliga anläggningar kan konstateras att ingen någonsin tycks ha hört aggregaten vid den närmaste kusten. En intressant och högst relevant uppgift i sammanhanget här rör från Utgrunden där man sedan tre år bedriver en omfattande studie av påverkan på fågellivet (såväl sträckande som rastande fågel). En viktig komponent i studien utgörs av de visuella observationer som görs från Utgrundens fyr. Fyren ligger 2,6 km norr om det närmaste aggregatet (som är på 1,5 MW med en rotordiameter om 70,5 m). Observationer har gjorts under minst 50 dagar sedan aggregaten togs i drift. Enligt uppgifter från dem som vistats på och i fyren kan aggregaten endast höras när vinden blåser i exakt riktning från aggregaten mot fyren och endast i en mycket smal sektor. När vindriktningen är sådan kan aggregaten uppfattas som ett mycket svagt molande ljud av mekanisk karaktär för vindstyrkor under 5-6 m/s på 27 m höjd, dvs. kanske 4-5 m/s på 10 m höjd. Så snart vindstyrkan stiger maskeras ljudet av vindbrus och ljudet från vågor. Vad som däremot hörs tydligt är de fartyg som passerar på ett avstånd om 4-6 km från fyren. För såväl Utgrunden som Klasården handlar det om aggregat med variabelt varvtal. För Klasården sker dessutom kylning av generator och växellåda med vätska. Detta är inte fallet vid Utgrunden och skulle kunna vara förklaringen till det mekaniska ljud som kan uppfattas. Rotorljud kan effektivt hållas på ett minimum genom det variabla varvtalet. Om rotorljud trots det skulle medföra problem vid extrema väderlekssituationer, kan även bladspetsvinklarna justeras. De detaljerade observationer som under så lång tid gjorts vid Utgrunden kan möjligen ge intryck av att den "nya modellen" kan vara korrekt för förhållanden med svag vind. Vid vindstyrkor över 4-5 m/s på 10 m höjd kan man förvänta sig att havsvågorna förändrar ljudutbredningen på ett sätt som inte medför onormalt höga

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Exp.tid
Box 8307	Fleminggatan 14	08-657 50 00	08-657 56 28	09.00 - 12.00
104 20 STOCKHOLM	E-post:stockholms.tingsratt.avdelning9@dom.se			13.00 - 15.00

ljudnivåer. På grund av de utmärkta förutsättningarna vid Utgrunden har en diskussion initierats för att få till stånd en mätning i syfte att validera modellen.

Bolaget har vidare låtit Ingemansson Technology AB utföra en beräkning av buller kring den planerade anläggningen. Därvid har olika modeller för beräkningen jämförts. Sammanfattningsvis framgår av utredningen att de havsbaserade vindkraftverken beräknas ge en årsekvivalent ljudnivå på högst 24 dBA på land. De landbaserade vindkraftverken på Näsudden ger en betydligt högre nivå. Ökningen till följd av de havsbaserade vindkraftverken blir därför marginell. I två av beräkningspunkterna uppgår ökningen till 1 dB och i tre övriga tre punkterna till 0,1 dB eller lägre. Beräkningarna har utförts med den nordiska beräkningsmodellen Nord 2000. I rapporten anges vidare att Naturvårdsverkets beräkningsmodell utgår från ett extremt väderfall som är mycket sällan förekommande i detta område. Modellen är således inte lämpad för beräkning av ekvivalenta ljudnivåer i detta fall eftersom s.k. low-level jets knappast förekommer.

När det gäller skuggkast kan konstateras att den aktuella placeringen och den avsedda aggregattypen ger en kortare skuggtid jämfört med den ursprungliga utformningen.

Vindkraftverken förväntas generera ljud som överstiger bakgrundsljudet i frekvensområdet under 2000 Hz. Hörselförmågan hos fisk är dels beroende av förmågan att uppfatta faktiska ljudvågor dels (särskilt vid låga frekvenser) beroende av förmågan att uppfatta rörelser (vågor) i vattnet. När ljud framkallas i vatten är ljudvågorna väldigt beroende av frekvens och avståndet till ljudkällan. Vid låga frekvenser och nära ljudkällan består den akustiska bilden primärt av vattenrörelser (vågor) snarare än ljudvågor. Några fiskarter reagerar kraftigt på lågfrekvent ljud och buller i frekvensområdet under 50 Hz. Tillskott till bakgrundsbuller i detta frekvensområde förväntas dock bara ske inom det närmaste hundratalet meter från vindkraftverken. Fisk kan uppfatta låga frekvenser och använder förmågan att uppfatta lågfrekventa vågor, flöden eller rörelser för att skapa en bild av andra djurs rörelser i vattnet. Vid mycket låga frekvenser under 20 Hz förekommer motstridiga uppfattningar om fiskens förmåga att vänja sig vid främmande ljudkällor. Några undersökningar visar på signifikanta undflyendereaktioner och långsam tillvänjning för fisk som utsatts för en ljudkälla med 10 Hz. Ett vindkraftverk kommer dock att ha en begränsad ljudzon med en relativt konstant amplitud och frekvensfördelning varför man kan förvänta sig att fisken kommer att kunna särskilja det från ljud som härstammar från andra djur. Den akustiska bilden kommer troligen på grund av sin kontinuerliga karaktär att leda till tillvänjning. Mätningar av undervattensljud har utförts på 500 kW aggregat vid Bockstigen med pålfundament och vid Vindeby (450 kW aggregat) med gravitationsfundament. Det finns inga signifikanta skillnader mellan typerna men då undersökningen gjorts med utgångspunkt från andra djur har inga mätningar gjorts under 50 Hz.

En etablering av 16 vindkraftverk på gravitationsfundament medför att en väsentligt större bottenyta tas i anspråk än för motsvarande anläggning med pålfundament. Gravitationsfundamenten upptar ca 4000 m², vilket skall jämföras med ca 500 m² som blivit fallet med pålfundament. Förlusten av bottenyta för födosök (ca 0,2 % jämfört med vindkraftområdet i sin helhet) kommer primärt att påverka bottenlevande varelser i områden med sand och bedöms vara helt insignifikant i sammanhanget. I utbyte mot den förlorade bottenytan kommer erosions-skyddet att skapa ett konstgjort rev. Vidare kommer hårdbottenyta motsvarande ca 5000 m² att skapas. Det är välkänt att fisk uttalat anhopas vid rev, skeppsvrak etc. Den yta som organismer kan fästa vid ökar och så gör även oregelbundenheterna inom hela vindkraftområdet. En konsekvens är att möjligheterna till födosök ökar liksom antalet möjliga gömställen för mindre fisk och yngel. Gravitationsfundamenten kommer sammantaget att gynna fisk som

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Exp.tid
Box 8307	Fleminggatan 14	08-657 50 00	08-657 56 28	09.00 – 12.00
104 20 STOCKHOLM	E-post:stockholms.tingsratt.avdelning9@dom.se			13.00 – 15.00

lever vid rev medan arter som lever på sandbotten får en marginellt mindre yta att vistas på. Pålfundament får däremot med undantag för eventuella effekter från ljud antas vara neutrala när det gäller påverkan på fisk. En viss reveffekt skulle kunna uppnås men är väsentligt mindre än för gravitationsfundament.

Det ursprungliga förslaget byggde på att 21 hål om vardera 3,5 m i diameter skulle borraras för pålfundamenten. Borrkaxet skulle pumpas tillbaka i havet utblandat med vatten. Detta tillvägagångssätt användes vid Bockstigens vindkraftanläggning. Den totala mängden material som därmed skulle suspenderas i havet vid Klasården skulle komma att uppgå till ca 3000 m³. Om alternativet med gravitationsfundament används, kommer en datorstyrd grävskopa att jämna av varje plats och plana av en cirkel med en diameter om ca 20 m. Totalt kommer ca 1500 m³ material att flyttas. Därefter kommer krossad kalksten eller granit att placeras som bärlager och jämnas ut. Grumlingen vid denna metod blir väsentligt mindre än vid borring. De naturliga material som schaktas åt sidorna kommer inom kort tid till följd av vågrörelser att spridas ut över den samlade bottenytan i likhet med vad som normalt sker genom att bottenmaterial är i ständig rörelse. Effekten av att schakta undan en del av sjöbotten och ersätta den med fundament och stenar är av mycket lokal karaktär. Beroende på jordarten kan dock mindre sättningar äga rum. Resultat från provborringar vid Klasården tyder på att det är fråga om en mycket hård berggrund bestående av kalksten. Det förekommer inslag av stenar, block och större kalkstensblock. På grund av den hårda berggrunden förväntas inga negativa effekter på havsbotten till följd av att visst material ersätts.

Samtliga aktuella 16 platser är inventerade och filmade med avseende på vegetation. Sammanlagt är totalt närmare 50 platser undersökta och filmade i området. Filmerna är analyserade av Högskolan i Kalmar, som utfört den ursprungliga undersökningen i området.

Det älgräsbestånd som påträffades vid den ursprungliga undersökningen hittades på platser som är grundare eller som ligger söder om de nu planerade lägena. Det har nu inte påträffats något anmärkningsvärt i fråga om vegetationen utan området betraktas i allmänhet som vegetationsfattigt.

Den relativt stora hårda yta som i första hand gravitationsfundamenten ger upphov till kommer att medföra att organismer får en ny yta att fästa vid. Det kan antingen vara musslor, annan bottenflora, bottenfauna eller alger. Betongfundamenten kommer inte att målas, vilket ger en idealisk miljö för flora och fauna. Tillkomsten av växtlighet på ett fundament sker på två sätt, dels genom migration från omgivande medium, dels genom sedimentering av larver och sporer från bottenlevande djur. Omfattningen av växtligheten beror på strömmarna som transporterar larverna och sporena samt på fundamentens lokalisering. Vid Klasården har också tidpunkten på året betydelse. Växtligheten kommer främst att bestå av alger och evertebrater. Jämfört med gravitationsfundament resulterar pålfundament i en väsentligt mindre yta för växter. Det rör sig om ca 80-90 gånger mindre. Växtlighet på ett fundament gynnar flora och fauna.

En avgörande skillnad mellan fundamentstyperna är möjligheten att återställa området efter avslutad drift. Ett gravitationsfundament kan helt avlägsnas efter avslutad drift medan ett pålfundament måste lämnas kvar i botten. Röret får då skäras av strax nedanför bottennivån varefter det resterande röret lyfts bort. Det hål som blir kvar fylls eller lämnas öppet.

Bolaget undersöker för närvarande möjligheterna att konstruera någon form av sälhyllor i enlighet med Gotlands Naturskyddsförningens önskemål.

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Exp.tid
Box 8307	Fleminggatan 14	08-657 50 00	08-657 56 28	09.00 - 12.00
104 20 STOCKHOLM	E-post:stockholms.tingsratt.avdelning9@dom.se			13.00 - 15.00

Bolaget har under hösten 2001 studerat flyttfågelsträcket vid Klasården under ledning av Jan Pettersson, som ansvarar för studien i Kalmarsund. Observationer har gjorts från land och även med radar. Resultaten hittills indikerar att området är mindre viktigt som flyttfågelled. Studierna kommer att fortgå under våren och även arbetas in i det kontrollprogram som skall upprättas för anläggningen.

Bolaget ser frågan om fisk som högprioriterad och vill gärna få till stånd en konstruktiv dialog med berörda parter om hur man på bästa sätt kan utnyttja Klasården för att öka kunskapen kring vindkraftens påverkan på exempelvis fisk.

När det gäller förutsättningarna att etablera grupper av vindkraftverk ännu längre ut till havs framgår av en sammanställning som bolaget upprättat att de etableringar som genomförts under senare tid i regel har avsett ett havsdjup om 6-10 m. Det största djupet är 13,5 m. Detta visar att tekniken i dag inte gör att det är ekonomiskt möjligt att vid Gotlands kust etablera vindkraftverk på ett sådant djup som skulle krävas för en placering så långt ut från land som bl.a. Naturvårdsverket förordat.

Bolaget har vidare ingett en kompletterande miljökonsekvensbeskrivning avseende nätanslutningen. Av denna framgår bl.a. följande.

Landningspunkten för kabeln är strax norr om skjutbanan vid Vaktården. Ledningen mellan det första vindkraftverket och mottagningsstationen på land har en längd av ca 4,0 km och består av fyra kablar. Ledningens längd i vattnet är 2,1 km och på land 1,9 km. Mellan vindkraftverken löper sammanlagt 8 km kabel, vilket ger en total kabellängd om ca 22 km. Ledningen läggs i östlig riktning in mot land från det nordöstligaste aggregatet i vindkraftsparken. På land läggs ledningen först intill en skjutbana och därefter längs kanten av en befintlig väg hela sträckan till inkopplingspunkten vid anläggningen Näs I.

Havsbottnen på platsen är plan och består i huvudsak av grus och sand med sten- eller block-samlingar. Stranden är långgrund och materialet ligger ovanpå eller delvis inbäddat i en hårt packad morän eller lera. Vissa delar av områdena består av kalkstenshäll. Bottnen är sparsamt bevuxen. En undersökning av bottnen genomfördes av dykare i december 2001. Ytterligare undersökningar kommer att göras i samband med noggrannare bottenstudier och en marinarkologisk inventering.

Kablarna mellan vindkraftverken skyddas genom nedspolning eller krampning i skyddsör beroende på bottenens beskaffenhet. Kablarna in till land, sammanlagt fyra stycken, skyddas och förankras på samma sätt fram till en punkt där vattendjupet är ca 3 m. Därifrån spolas eller fräses kablarna ner ca 0,5 m i kalkstenshällen hela vägen in till stranden och upp på land.

Myndigheter som yttrat sig

Fiskeriverket har särskilt framhållit att ett kontrollprogram för fisk bör upprättas om ansökningen bifalles.

Naturvårdsverket har bl.a. menat att miljökonsekvensbeskrivningen inte ger en tillräcklig beskrivning och analys för att bedöma lokaliseringsfrågan vid den prövning som skall ske enligt 17 kap. miljöbalken. Enligt verkets mening bör miljökonsekvensbeskrivningen därför kompletteras i det avseendet. Naturvårdsverket har vidare hänvisat till den handbok benämnd "Planering och prövning av vindkraftsanläggningar" som tagits fram av Boverket i samråd med Energiverket, Naturvårdsverket och Riksantikvarieämbetet. I handboken anges bl.a. att

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Exp.tid
Box 8307	Fleminggatan 14	08-657 50 00	08-657 56 28	09.00 - 12.00
104 20 STOCKHOLM	E-post: stockholms.tingsratt.avdelning9@dom.se			13.00 - 15.00

havsbaserade vindkraftverk har en påtaglig påverkan på landskapsbilden på land ut till cirka 7,5 km. Vidare hänvisar Naturvårdsverket bl.a. till en rapport från länsstyrelserna i Kalmar och Blekinge län samt berörda kommuner benämnd "Samordnad policy för lokalisering av havsbaserad vindkraft i södra Kalmarsund". I rapporten har som planeringsprincip angetts att vindkraftsparker eller vindkraftsgrupper inte bör uppföras närmare land än 3 sjömil från kusten, vilket motsvarar cirka 5,5 km. Mot bakgrund av det anförda har Naturvårdsverket menat att lämpligheten av en lokalisering 2 km från kusten – som det här är fråga om – kan ifrågasättas. Naturvårdsverket har därtill, när det gäller djupet för uppförande av vindkraftverk, med hänvisning till en annan rapport från Boverket ("Övergripande förutsättningar för storskalig utbyggnad av vindkraftsanläggningar i havet, Väner och fjällen") pekat på att det inom några år bedömts vara möjligt att anlägga vindkraftverk på 30 m djup.

Naturvårdsverket har vidare anført att Näsudden i dag är det område i landet som har flest vindkraftverk samlade på land samt att det utanför kusten, vid Bockstigen, finns en mindre grupp vindkraftverk. Verket framhåller vidare att kommunen har pekat ut området som lämpligt för havslokaliserad vindkraft. Mot bakgrund av den utveckling som skett på senare år både vad gäller teknik och policybedömningar och mot bakgrund av att Näsudden redan nu är hårt exploaterad kan lokaliseringen av anläggningen enligt verket anses olämplig. Naturvårdsverket anser å andra sidan att det finns argument för att acceptera lokaliseringen mot bakgrund av den tidigare ansökningen, som regeringen godtagit, och med beaktande av kommunens plan och fördelen av en samlad exploatering.

Naturvårdsverket har därtill angett att den bullerberäkning som bolaget presenterat inte kan utgöra grund för en bedömning av störningen för de fastigheter som ligger vid kusten. Enligt verket bör dock detta kunna regleras genom villkor om uppföljande mätningar och reglering av driften vid en eventuell störning. Det bör vidare enligt verket finnas ett övervaknings- eller kontrollprogram som belyser miljösituationen före en eventuell etablering och som följer upp påverkan under och fem år efter en etablering. Undersökningarna bör omfattas påverkan på relevanta marina däggdjur, fåglar, fiskar och evertebrater.

Länsstyrelsen har tillstyrkt ansökningen. Länsstyrelsen har dock framhållit att bolaget i samråd med länsstyrelsen omgående bör upprätta ett program för egenkontroll, som bl.a. innefattar undersökningar av anläggningens påverkan på fågelliv, fisk och marint liv i övrigt. Ett sådant kontrollprogram bör även ta sikte på undersökningar utförda under en period innan anläggningen uppförs, vilket möjliggör jämförelser och utvärderingar i förhållande till framtida förändringar. I övrigt har länsstyrelsen bl.a. framhållit att det är anmärkningsvärt att bolaget under ärendets gång inte gjort några ansträngningar att undersöka fiskeförekomsten och betydelsen av fiske i området.

Kommunfullmäktige och miljö- och hälsoskyddsnämnden har menat att det inte finns skäl att motsätta sig att verksamheten tillåts.

Riksantikvarieämbetet har framhållit att huvudfrågan är i vilken utsträckning den planerade anläggningen kan uppfattas som en enhet tillsammans med de befintliga vindkraftverken på Näsudden. Om anläggningen kan ses som en del av det redan industrialiserade landskapet finns inget att erinra mot lokaliseringen. Om anläggningen däremot uppfattas som en fristående grupp, som innebär en påverkan på kuststräckor som hittills inte haft vindkraftverk i blickfånget, är etableringen ur kulturhistorisk synpunkt mer tveksam. Beslutsunderlaget ger tyvärr inget svar på den frågan. Riksantikvarieämbetet har därför menat att det krävs att bolaget kompletterar underlaget med en landskapsanalys inklusive visualiseringar som belyser denna problematik.

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Exp.tid
Box 8307	Fleminggatan 14	08-657 50 00	08-657 56 28	09.00 – 12.00
104 20 STOCKHOLM	E-post:stockholms.tingsratt.avdelning9@dom.se			13.00 – 15.00

SMHI har förklarat sig inte ha något att invända mot ansökningen medan Boverket förklarat sig inte ha något att anföra i målet. Det bör slutligen noteras att Räddningsverket avstått från att föra talan i målet.

Synpunkter och yrkanden från personer med anknytning till Näsudden

Som nämnts har flera personer boende på Näsudden eller i övrigt med anknytning till området motsatt sig att en etablering av vindkraftsparken får ske. Därvid har särskilt betonats att ytterligare vindkraftsetablering i området inte bör tillåtas med hänsyn till den stora mängd vindkraftverk som redan finns på Näsudden. Den nu avsedda anläggningen skulle påtagligt försämra den återstående möjligheten till fri sikt ut mot havet. Vidare har riskerna för fågellivet och övrigt natur- och strandliv betonats. Därtill har oro uttryckts för den ytterligare bullerpåverkan som kan bli en effekt av etableringen. Till grund för de skadeståndsyrkanden som framställts i målet ligger framför allt påståendet att fastighetsvärdena skulle minska om anläggningen fick uppföras.

Ola Ekholm har därtill bl.a. framhållit att alternativa placeringar bör utredas ytterligare samt vidare pekat på den försämring av utsikten för de boende i fritidshusområdet Nisseviken som blir en följd om ansökningen beviljas.

Liknande frågor har tagits upp av Inger Eklund, Dan Eklund, Rune Nilsson, Birgitta Nilsson, David Hallgren, Gösta Bengtsson, Karin Hallgren, Robert Lindberg och Ingrid Hägg; samtliga sommarstugeägare på Näsudden. De har också förklarat sig vidhålla sitt tidigare framställda ersättningsyrkande om sammanlagt 50 miljoner kr avseende minskade fastighetsvärden.

Jonas Westberg har för egen del och i egenskap av ombud för fastighetsägare och boende på Näsudden hänvisat till de ersättningsyrkanden som framställts i målets tidigare skede. Jonas Westberg har vidare framhållit riskerna för fågelliv och annat djurliv, fiskliv samt uttalat farhågor för att de sjöarkeologiska frågorna inte har beaktats tillräckligt. Jonas Westberg har också pekat på att anläggningen skulle inkräkta på verksamheten vid den skjutbana som finns nära Klasården.

Vidare har Maud Gardell och Benny Appelqvist begärt ersättning med en miljon kr. Detsamma gäller Gunilla och Lennart Thuresson. Catherine Bergman – som driver Nissevikens Restaurang och Kiosk – har begärt ersättning med två miljoner kr.

Vissa ytterligare ersättningsyrkanden har dessutom framställts i målets tidigare skede.

MILJÖDOMSTOLENS ÖVERVÄGANDEN

Av regeringens beslut den 12 september 2002 framgår att regeringen inte funnit det föreliggande sådana särskilda skäl som gör att regeringen skall avstå från att pröva tillåtligheten av den aktuella verksamheten. Bolagets begäran om att miljödomstolen nu skall slutligt pröva ansökningen kan mot denna bakgrund inte bifallas. Miljödomstolens prövning skall därmed avse frågan om regeringen skall rekommenderas att avslå eller tillåta verksamheten enligt den utformning som den nu är avsedd att få.

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Exp.tid
Box 8307	Fleminggatan 14	08-657 50 00	08-657 56 28	09.00 - 12.00
104 20 STOCKHOLM	E-post:stockholms.tingsratt.avdelning9@dom.se			13.00 - 15.00

Till en början kan konstateras att bolaget genom överenskommelser med Kammarkollegiet samt med berörda fastighetsägare har den rådighet som erfordras för att kunna ansöka om tillåtlighet, jfr 2 kap. 1 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet. Det kan vidare konstateras att den planerade etableringen inte strider mot plan- eller områdesbestämmelser av det slag som avses i 16 kap. 4 § miljöbalken. Anläggningen skulle därtill inte vara av väsentlig betydelse för elförsörjningen och berörs inte av kravet på föregående prövning av Affärsverket svenska kraftnät, jfr 6 och 19 §§ elberedskapslagen (1997:288).

Enligt 3 kap. 1 § miljöbalken skall mark- och vattenområden användas för det eller de ändamål för vilka områdena är mest lämpade med hänsyn till beskaffenhet och läge samt föreliggande behov. Stora mark- och vattenområden som inte alls eller endast obetydligt är påverkade av exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön skall, enligt kapitlets 2 §, så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt påverka områdenas karaktär.

När det gäller att bedöma den verksamhet som bolaget vill etablera i förhållande till de nu angivna bestämmelserna bör till en början framhållas att den valda platsen pekats ut av kommunen i översiktsplanen Vision Gotland 2010 och i ett tillägg till denna plan. Vindförhållandena på platsen och även bottenförhållandena är sådana att platsen i sig framstår som väl lämpad för etablering av vindkraft. Till detta kommer att den betydande mängd vindkraftverk som redan i dag är uppförda på Näsudden medför att bestämmelsen i 3 kap. 2 § inte lägger hinder i vägen för den planerade verksamheten.

Vad som har kommit fram i målet visar vidare att det aktuella området inte tycks vara särskilt intressant eller känsligt när det gäller djurliv och växtliv. Inte heller bedrivs yrkesfiske i någon omfattning i området. Genom ett kontrollprogram bör de eventuellt negativa effekterna av verksamheten i dessa hänseenden kunna hanteras på ett tillfredsställande sätt.

I 4 kap. miljöbalken finns bestämmelser för hushållning med mark och vatten för vissa områden i landet. Av 2 § framgår att Gotland är ett av de områden där turismens och friluftslivets, främst det rörliga friluftslivets, intressen särskilt skall beaktas vid bedömningen av tillåtligheten av exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön. Vid en sådan prövning gäller bl.a. att ingrepp får komma till stånd endast om det kan ske på ett sätt som inte påtagligt skadar områdenas natur- och kulturvärden. Det bör noteras att de särskilda bestämmelserna om förbud mot vissa etableringar (se 4 kap. 3 och 4 §§ miljöbalken) inte är tillämpliga i fråga om en etablering av nu aktuellt slag på den plats som avses med ansökningsen. Avgörande för bedömningen av verksamhetens tillåtlighet är mot denna bakgrund om etableringen kan anses påtagligt skada områdets natur- och kulturvärden. Beträffande den prövning som därvid skall göras kan konstateras att det är uppenbart att etableringen medför viss skada på de natur- och kulturvärden som finns på denna del av Gotland. Begränsningen av den fria sikten ut mot havs innebär inte minst en estetisk försämring av miljön i området. Mot detta står bl.a. det förhållandet att områdets natur- och kulturvärden redan i dag påverkats på ett så ingripande sätt att den nu planerade gruppstationen endast medför en begränsad ytterligare påverkan. Mot detta kan å andra sidan hävdas att de återstående värden som områden tveklöst har för de boende och för turismen drastiskt skulle minska om vindkraftverk skulle uppföras också ute till havs. En sammanvägning av de omständigheter som föreligger i denna del leder enligt miljödomstolens bedömning till att den påverkan som områdets natur- och kulturvärden skulle utsättas för om verksamheten skulle tillåtas trots allt inte är så omfattande att den skulle innebära en påtaglig skada. En prövning enligt 4 kap. miljöbalken innebär således inte att hinder möter mot den planerade etableringen.

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Exp.tid
Box 8307	Fleminggatan 14	08-657 50 00	08-657 56 28	09.00 – 12.00
104 20 STOCKHOLM	E-post:stockholms.tingsratt.avdelning9@dom.se			13.00 – 15.00

I 2 kap. miljöbalken finns ett antal allmänna hänsynsregler som skall vara uppfyllda för att en verksamhet skall kunna tillåtas. När det gäller dessa regler kan miljödomstolen till en början konstatera att bolaget uppfyller det kunskapskrav som kommer till uttryck i 2 §. I kapitlets 3 § finns bestämmelser om skyddsåtgärder och om försiktighetsmått samt vidare om att bästa möjliga teknik skall komma till användning. Enligt miljödomstolens mening finns det anledning att särskilt beröra sistnämnda fråga. Bolaget har i den miljökonsekvensbeskrivning som presenterats tydligt betonat de fördelar som användandet av gravitationsfundament har jämfört med den tidigare avsedda tekniken med pålfundament. Trots de beskrivna fördelarna – bl.a. i fråga om grumling, återställandemöjlighet och påverkan på det marina livet – har bolaget menat att ansökningen bör beviljas på ett sådant sätt att bolaget får rätt att välja om gravitationsfundament eller pålfundament skall komma till användning vid en eventuellt kommande etablering. Enligt miljödomstolens mening är det med tanke på vad som framkommit i målet tveksamt om en etablering med användande av pålfundament i dag kan sägas uppfylla kravet på bästa möjliga teknik.

I 2 kap. 4 § miljöbalken anges att platsen för en tilltänkt verksamhet skall väljas så att ändamålet kan uppnås med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön. Lokaliseringsfrågan har berörts tidigare i anslutning till prövningen av de särskilda bestämmelserna i 3 och 4 kap. miljöbalken. Vad som där angetts skall beaktas även vid prövningen enligt den nu aktuella bestämmelsen. Till detta kommer att den tekniska utvecklingen ännu inte tycks göra det ekonomiskt försvarbart att etablera vindkraftverk på större djup, något som är en förutsättning för en lokalisering betydligt längre ut från land. I sammanhanget bör vidare beaktas att det tillskott av buller som kan uppkomma för de boende i området genom etableringen endast lär bli marginellt. Och under alla förhållanden bör de eventuella konsekvenser som bullret kan medföra kunna regleras genom att villkor föreskrivs. Mot bakgrund av det anförda finner miljödomstolen att den tänkta lokaliseringen kan godtas även vid en bedömning enligt de krav som uppställs i 2 kap. 4 § miljöbalken.

Enligt miljödomstolens bedömning är den planerade verksamheten också förenlig med de övriga krav som ställs upp i 2 kap. miljöbalken.

För vattenverksamhet gäller dessutom ett ytterligare krav, vilket framgår av 11 kap. 6 § första stycket miljöbalken. Kravet innebär att en vattenverksamhet får bedrivas endast om dess fördelar från allmän och enskild synpunkt överstiger kostnaderna samt skadorna och olägenheterna av den. Den planerade verksamheten innebär en ökad produktion av el från förnyelsebara energislag. Fördelarna från allmän synpunkt framstår bl.a. mot denna bakgrund som påtagliga. Även fördelarna för bolaget framstår som klara och det finns enligt miljödomstolens mening ingen anledning att ifrågasätta den beräkning av lönsamheten och de ekonomiska fördelarna som bolaget redovisar. Mot detta står de negativa effekterna för de personer med anknytning till Näsudden som motsatt sig verksamheten samt skador och olägenheter för de allmänna intressena. Miljödomstolen bedömer att påverkan på de allmänna intressena bör bli begränsade. Eventuella effekter kommer att följas med hjälp av de kontrollprogram och utredningar som bolaget åtagit sig att genomföra. Även med beaktande av de ersättningskrav som riktats mot bolaget finner miljödomstolen att fördelarna främst från allmän synpunkt väger upp nackdelarna av vattenverksamheten. Inte heller den nu aktuella bestämmelsen utgör därför något hinder mot att verksamheten tillåts.

Mot bakgrund av det anförda och då inget framkommit som tyder på att något annat krav som skall beaktas i sammanhanget kommer att åsidosättas föreslår miljödomstolen att regeringen tillåter verksamheten. Såsom miljödomstolen framhållit kan det dock ifrågasättas om ett

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Exp.tid
Box 8307	Fleminggatan 14	08-657 50 00	08-657 56 28	09.00 – 12.00
104 20 STOCKHOLM	E-post:stockholms.tingsratt.avdelning9@dom.se			13.00 – 15.00

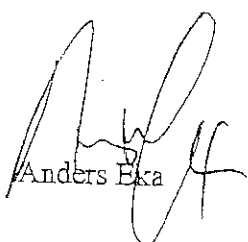
uppförande av vindkraftverken med pålfundament kan anses förenligt med kravet på bästa möjliga teknik.

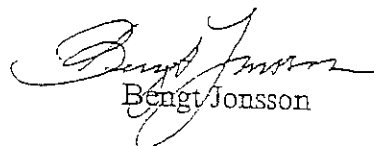
Den begärda arbetstiden och tiden för anmälan av oförutsedd skada bör kunna godtas. Verkställighetsförordnande bör kunna beviljas.

Ett slutligt tillstånd bör förenas med villkor avseende bl.a. buller, grumling och kontrollprogram.

Enligt miljödomstolens mening bör den presenterade miljökonsekvensbeskrivningen kunna godkännas.

Anders Eka

Bengt Jonsson

I beslutet har deltagit chefsrådmannen Anders Eka och miljørådet Bengt Jonsson samt sakkunniga ledamöterna Allan Pettersson och Britt Kiderud. Enhälligt.

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Exp.tid
Box 8307	Fleminggatan 14	08-657 50 00	08-657 56 28	09.00 - 12.00
104 20 STOCKHOLM	E-post:stockholms.tingsratt.avdelning9@dom.se			13.00 - 15.00

REGERINGEN

Miljödepartementet

DOMSBILAGA B

Regeringsbeslut 11

2004-06-03

M2003/3921/F/M

Stockholms tingsrätt
Miljödomesten
Box 8307
104 20 STOCKHOLM

STOCKHOLMS TINGSRÄTT
Avt 9
STOCKHOLMS TINGSRÄTT
Avt 9
2004-06-21
Akt 2004-06-21
Aktbil. M404-99
Aktbil. 179

Tillåtighetsprövning enligt 17 kap. miljöbalken av vindkraftsanläggning
utanför Näsudden, Gotlands kommun

Ert dnr M 404-99

Regeringen tillåter den planerade vindkraftsanläggningen om högst 16 vindkraftverk med en högsta navhöjd av 70 m inom det område utanför Näsudden i Gotlands kommun som anges i bil. 1 till aktbilaga 96 i miljödomestens akt.

För tillåtigheten skall gälla följande villkor.

1. Sökanden skall i samråd med Länsstyrelsen i Gotlands län och Gotlands kommun upprätta ett program för och utföra undersökningar av gruppstationens påverkan på fiske samt på fågelliv, fisk och marint liv i övrigt. Undersökningarna, som skall bekostas av sökanden, skall avse påverkan under byggnads- och anläggningsarbetena och under driften i jämförelse med förhållandena innan arbetena påbörjas. Programmet skall underställas länsstyrelsen för godkännande. Byggnads- och anläggningsarbetena får inte påbörjas innan länsstyrelsen godkänt programmet.
2. De byggnads- och anläggningsåtgärder som behövs för verksamheten skall ha vidtagits senast vid utgången av 2009.

Beslutet gäller under förutsättning att den verksamhet som regeringen har tillåtit genom beslut den 6 december 2001 i ärende M2000/2493/Nä inte kommer till stånd.

Bakgrund

Vindkompaniet i Hemse AB, numera Vindkompaniet Svenska AB (i fortsättningen benämnt bolaget), ansökte 1999 hos Stockholms tingsrätt, miljödomesten, om tillstånd att anlägga och driva en vindkraftsanläggning i vattnen väster om Näsudden på Gotland. Ansökningen avsåg 21 aggregat med en sammanlagd effekt av 42 MW

Postadress
103 33 Stockholm

Telefonväxel
08-405 10 00

E-post: registrator@environment.ministry.se

Besöksadress
Tegelbacken 2

Telefax
08-24 16 29

Telex
154 99 MINEN S

och en beräknad total årsproduktion på ca 120 GWh. Efter skriftlig handläggning och huvudförhandling överlämnade miljödomstolen den 13 juni 2000 åt regeringen att med stöd av 17 kap. 1 § 8 miljöbalken pröva tillåtligheten av verksamheten.

Regeringen beslutade den 6 december 2001 att verksamheten skulle tillåtas och föreskrev följande villkor för tillåtligheten.

1. De byggnads- och anläggningsåtgärder som behövs för verksamheten skall ha vidtagits senast under 2006.
2. Sökanden skall i samråd med Länsstyrelsen i Gotlands län och Gotlands kommun upprätta ett program för undersökningar av gruppstationens påverkan på fågelliv, fisk, fiske och marint liv i övrigt. Undersökningarna, som skall bekostas av sökanden, skall avse påverkan under byggnads- och anläggningsarbetena och under driften i jämförelse med förhållandena innan. Programmet skall underställas länsstyrelsen för godkännande. Byggnads- och anläggningsarbetena får inte påbörjas innan länsstyrelsen godkänt programmet.

Därefter ändrade bolaget genom en skrivelse till miljödomstolen den 11 april 2002 sin ansökan till att avse en delvis ändrad verksamhet enligt vad som framgår nedan. Regeringen avslog den 12 september 2002 en ansökan av bolaget om att regeringen enligt 17 kap. 2 § miljöbalken skulle avstå från att tillåtlighetspröva den ändrade verksamheten.

Ärendet

Miljödomstolen har efter sedvanlig skriftlig handläggning av bolagets ändrade ansökan hållit huvudförhandling och syn och har därefter genom beslut den 12 december 2003 med ett eget yttrande överlämnat frågan om tillåtligheten av verksamheten till regeringens avgörande.

Bolagets ansökan

Bolaget yrkar numera tillstånd att anlägga och driva en vindkraftsanläggning bestående av 16 aggregat på allmänt vatten väster om Näsudden på Gotland. Aggregaten planeras få en effekt av vardera 2,75 MW, en navhöjd om högst 70 m och en rotordiameter om högst 92 m. Den samlade produktionen förväntas bli ca 138 GWh, vilket är 15 % mer än vad som beräknades med anläggningens ursprungliga utformning. Vidare yrkar bolaget tillstånd att anordna en bottenförlagd kabel mellan vindkraftverken och en mottagningsstation på land. Bolaget begär tid till utgången av 2007 för att utföra arbetena.

I fråga om vindkraftsaggregatens placering hänvisar bolaget till en karta (bil. 1 till aktbilaga 96 i miljödomstolens akt). Nio av platserna överensstämmer i stort med tilltänkta placeringar enligt huvudalternativet i bolagets ursprungliga ansökan. De övriga sju aggregaten placeras väster

och norr om det område som ursprungligen angavs. Som skäl för förändringarna anger bolaget att större rotorerna kräver större avstånd mellan aggregaten samt att man eftersträvar att placera aggregaten på så likvärdigt vattendjup och så långt från kusten som möjligt.

I bolagets ursprungliga ansökan förutsattes att vindkraftsanläggningen skulle grundläggas med pålfundament som borrar ner i havsbotten. Nu begär bolaget att få frihet att välja mellan sådana fundament och gravitationsfundament bestående av kassuner av betong eller stål på betongplatta, vilka ställs på botten. Bolaget anför följande: En fördel med gravitationsfundament är att man slipper kostsamma landtransporter av stora komponenter. Vidare blir grumlingen i vattnet väsentligt mindre när gravitationsfundament anläggs, än när hål för pålfundament borrar i havsbotten. En anläggning uppförd på gravitationsfundament tar i anspråk väsentligt större bottenyta än pålfundament. Arter som lever på sandbotten får mindre ytor att vistas på. Skillnaden är dock marginell och erosionsskydden runt gravitationsfundamenten kommer att utgöra konstgjorda rev och gynna fisk som lever vid rev.

Sammanfattningsvis anser bolaget att miljökonsekvenserna av den nu ansökta anläggningen i allt väsentligt är likvärdiga med de konsekvenser som verksamheten enligt den ursprungliga ansökningen skulle ha haft.

Miljödomstolens yttrande m.m.

Miljödomstolen föreslår efter genomgång av tillämpliga bestämmelser i miljöbalken och annan lagstiftning att regeringen tillåter verksamheten. Domstolen ifrågasätter dock om grundläggning med pålfundament numera är förenlig med kravet på bästa möjliga teknik i 2 kap. 3 § miljöbalken.

Miljödomstolen har under sin beredning av ärendet inhämtat yttranden från berörda myndigheter, organisationer och enskilda. Länsstyrelsen i Gotlands län och kommunfullmäktige i Gotlands kommun tillstyrker ansökningen. Även kommunens miljö- och hälsoskyddsnämnd samt SMHI godtar den planerade verksamheten, medan Naturvårdsverket och Riksantrikvarieämbetet anser att utredningen behöver kompletteras bl.a. vad gäller anläggningens påverkan på landskapsbilden. Naturvårdsverket ifrågasätter också lämpligheten av att förlägga en havsbaserad vindkraftsanläggning endast 2 km från land. Verket förutspår att det inom några år kan vara ekonomiskt möjligt att anlägga vindkraftverk på större djup och därmed längre från land.

Länsstyrelsen föreslår som villkor för ett tillstånd att bolaget i samråd med länsstyrelsen skall upprätta ett program för undersökningar av anläggningens påverkan på fiske samt på fågelliv, fisk och marint liv i övrigt. För att möjliggöra jämförelser och utvärdering bör programmet enligt länsstyrelsen även innefatta undersökningar utförda innan anlägg-

ningen uppförs. Fiskeriverket framhåller att ett kontrollprogram för fisk bör upprättas i samråd mellan bolaget, länsstyrelsen och verket.

Bolaget godtar ett villkor av det slag som länsstyrelsen föreslår men anser att dess förpliktelser vad gäller kostnaderna för de aktuella undersökningarna skall begränsas.

Flera personer boende på Näsudden eller med annan anknytning till området motsätter sig verksamheten och har i miljödomstolen framställt yrkanden om ersättning för minskade fastighetsvärden.

I ärendet hos regeringen har skrivelser inkommit från Ola Ekholm.

Skälen för regeringens beslut

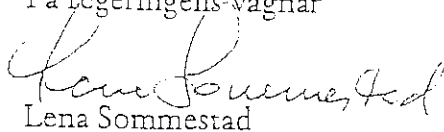
Regeringen fann i december 2001 att en vindkraftsanläggning som Vindkompaniet då planerade, bestående av 21 vindkraftverk i havet utanför Näsudden, var tillätlig enligt miljöbalken. Med hänvisning till den snabba teknikutvecklingen planerar bolaget numera att i stället uppföra en vindkraftsanläggning bestående av något färre och större aggregat med högre effekt inom i huvudsak samma område men något längre ut från land. De planerade förändringarna i förhållande till bolagets ursprungliga ansökan ger inte anledning att bedöma frågan om tillåtligheten annorlunda än i det tidigare regeringsärendet.

Bolaget har inte tagit ställning till om vindkraftverken skall grundläggas med påfundament, vilket förutsattes i den ursprungliga ansökningsen, eller med gravitationsfundament. Regeringen överlämnar till miljödomstolen att avgöra om frågan behöver regleras.

Som villkor för tillåtligheten bör på samma sätt som i det tidigare regeringsbeslutet föreskrivas att bolaget skall bekosta och utföra vissa undersökningar i samråd med närmast berörda myndigheter. Frågan om begränsning av bolagets ekonomiska insatser i det sammanhanget får avgöras vid tillståndsprövningen. Då bör också den närmare placeringen av vindkraftverken inom ramen för ansökan bestämmas och behovet av ytterligare villkor bedömas.

Bolaget bör ges tid till utgången av 2009 för de byggnads- och anläggningsåtgärder som behövs för verksamheten.

På regeringens vägnar

Lena Sommestad

Hans Karlsson

Kopia till

Statsrådsberedningen
Försvarsdepartementet
Socialdepartementet
Jordbruksdepartementet
Kulturdepartementet
Näringsdepartementet
Fiskeriverket
Riksantikvarieämbetet
Naturvårdsverket
Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut
Sjöfartsverket
Länsstyrelsen i Gotlands län
Gotlands kommun
Miljö- och hälsoskyddsnämnden i Gotlands kommun
Vindkompaniet Svenska AB
Ola Ekholm

DOM 2004-11-11 M 404-99
Domsbilaga C sid 1(a)

UPPSTÄLLNING
YRKANDEN
M 404-99

Namn	Fastighet	Ev. ombud	Yrkat belopp
Inger Ekelund	Skåls 1:22	Gösta Bengtsson	10 mkr + 5 000/år
Dan Ekelund	Skåls 1:22	Gösta Bengtsson	
Rune Nilsson	Skåls 1:22	Gösta Bengtsson	
Birgitta Nilsson	Skåls 1:22	Gösta Bengtsson	
Karin Hallgren	Skåls 1:50	Gösta Bengtsson	
David Hallgren	Skåls 1:50	Gösta Bengtsson	10 mkr
Gösta Bengtsson	Sigleifs 1:8	Gösta Bengtsson	10 mkr
Robert Lindberg	Levide 1:8	Gösta Bengtsson	10 mkr + 5 000/år
Ingrid Hägg	Olsvenne 1:22	Gösta Bengtsson	10 mkr
Jörgen Nilsson	Lilla Sigleifs 1:4		2,5 mkr
Sonja Norberg	Lilla Sigleifs 1:4		2,5 mkr
Arne Olofsson	Skåls 1:49		1,5 mkr
Maj Olofsson	Skåls 1:49		1,5 mkr
Jonas Westberg	St Sigleifs 1:8		3 mkr
Margaretha Pettersson	Lilla Sigleifs 1:3	Westberg	
Ulf Pettersson	Stora Sigleifs 1:8		
Astrid Pettersson	Lingsarve 1:8		1,5 mkr
Kent Pettersson	Lingsarve 1:8	Westberg	1,5 mkr
Kerstin N-Pettersson	St Sigleifs 1:12	Westberg	1,5 mkr
Maud Gardell	Näs-Rangsarve 5:1	Appelqvist	1 mkr
Benny Appelqvist	delägare i samf		
Catherine Bergman	Näs Drakarve 1:128		2 mkr

Gunilla Thuresson
Lennart Thuresson

Nås Drakarve 1:52
Strandsbodar Marboda

1 mkr
1 mkr

Roland Mattsson
Erik Thomasson
Jan-Erik Jacobsson
Jonas Nylund
Gunilla Amfunds
Evert Båtelsson
Renetha Pettersson
Åke Johansson
Tage Båtelsson
Ulla Båtelsson
Helge Hansson
Gunnel Jacobsson
Inge Jacobsson
Eiert Båtelsson
Mona Båtelsson
Göran Båtelsson
Irene Ekedahl Johansson

St Sigleifs 1:6
Olsvenne 1:21
Skåls 1:19
Rangersarve ?
Amfunds 1:6
Olsvenne 1:11
Olsvenne 1:11
Sigvards Nås 1:7
Olsvenne Nås 1:18
Skåls Nås 1:18 + Skåls 1:20
Olsvenne 1:8
Levide 1:8
Levide 1:8
Sigvards 1:9
Sigvards 1:9
Sigvards 1:12
Tomsarve 1:11

Westberg
Westberg
Westberg
Westberg
Westberg
Westberg
Westberg
Westberg
Westberg
Westberg
Westberg
Westberg
Westberg
Westberg
Westberg
Westberg
Westberg
Westberg
Westberg
Westberg
Westberg
Westberg
Westberg
Westberg
Westberg
Westberg
Westberg
Westberg

789 473:60/fast

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Om Ni är missnöjd med domen kan Ni överklaga den till Miljööverdomstolen, Svea hovrätt. Detta gör Ni genom att skriva ett överklagande som Ni skickar till miljödomstolen. Vad överklagandet skall innehålla framgår under ÖVERKLAGANDETS INNEHÅLL nedan.

Överklagandet måste ha inkommit till miljödomstolen inom tre veckor från domens datum. Senaste dag för överklagande finns normalt angiven i slutet av domen.

Anslutningsöverklagande

Om Er motpart har överklagat domen kan också Ni överklaga den till Miljööverdomstolen, även om den vanliga tiden för överklagande har gått ut (s.k. anslutningsöverklagande). Ni skall också i detta fall skicka anslutningsöverklagandet till miljödomstolen.

Anslutningsöverklagandet måste ha kommit in till miljödomstolen inom en vecka från den senaste dag för överklagande som normalt finns angiven i slutet av domen.

Om det första överklagandet förfaller eller återkallas kan inte heller anslutningsöverklagandet prövas.

ÖVERKLAGANDETS INNEHÅLL

I överklagandet skall anges

1. att det riktar sig till Miljööverdomstolen,
2. parternas namn och hemvist och om möjligt deras postadress, yrke, personnummer och telefonnummer, varvid parterna benämnas klaganden respektive motpart,
3. den överklagade domen med angivande av miljödomstolens namn (tingsrättens namn) samt dag och nummer för domen,
4. den ändring som yrkas i miljödomstolens dom,
5. grunderna (skälen) för ändringsyrkandet, samt
6. de bevis som åberopas.

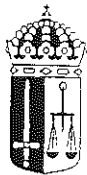
Har en omständighet eller ett bevis som åberopas inte lagts fram tidigare skall i mål där förklaring om saken är tillåten klaganden förklara anledningen till varför omständigheten eller beviset inte åberopats i miljödomstolen. Skriftliga bevis som inte lagts fram tidigare skall ges in samtidigt med överklagandet.

OBSERVERA

1. Överklagandet skall alltså vara riktat till Miljööverdomstolen men lämnas eller skickas till miljödomstolen. Om handlingarna skickas med posten skall det ske i fullständig frankerad försändelse.

2. Till överklagandet skall bifogas lika många kopior av skrivelsen som det finns motpart i målet. Har inte part bifogat tillräckligt antal kopior, framställs de kopior som behövs på partens bekostnad.

3. Ytterligare upplysningar lämnas av miljödomstolen. Adress och telefonnummer finns på första sidan av domen.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Den som vill överklaga Miljööverdomstolens avgörande skall göra detta genom att skriva till Högsta domstolen.

Skrivelsen skall dock skickas eller lämnas **till Svea hovrätt Miljööverdomstolen.**

Den skall ha kommit in till Miljööverdomstolen senast den dag som anges i slutet av det överklagade avgörandet. Beslut om häktning, restriktioner enligt 24 kap. 5 a § rättegångsbalken eller rese- förbud får överklagas utan tidsbegränsning.

Det krävs **prövningstillstånd** för att Högsta domstolen skall pröva ett överklagande. Högsta domstolen får meddela prövningstillstånd endast

1. om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen
2. om det finns synnerliga skäl till en prövning, såsom att det finns grund för resning eller att domvilla förekommit eller att målets utgång i Miljööverdomstolen uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag.

Överklagandet skall innehålla uppgifter om

1. klagandens namn, adress och telefonnummer,
2. det avgörande som överklagas (Miljööverdomstolens avdelning samt dag och nummer för avgörandet),
3. den ändring i avgörandet som klaganden yrkar,
4. varför klaganden anser att avgörandet skall ändras,
5. de omständigheter som klaganden åberopar till stöd för att prövningstillstånd skall meddelas,
6. de bevis som klaganden åberopar och vad han vill styrka med varje bevis.